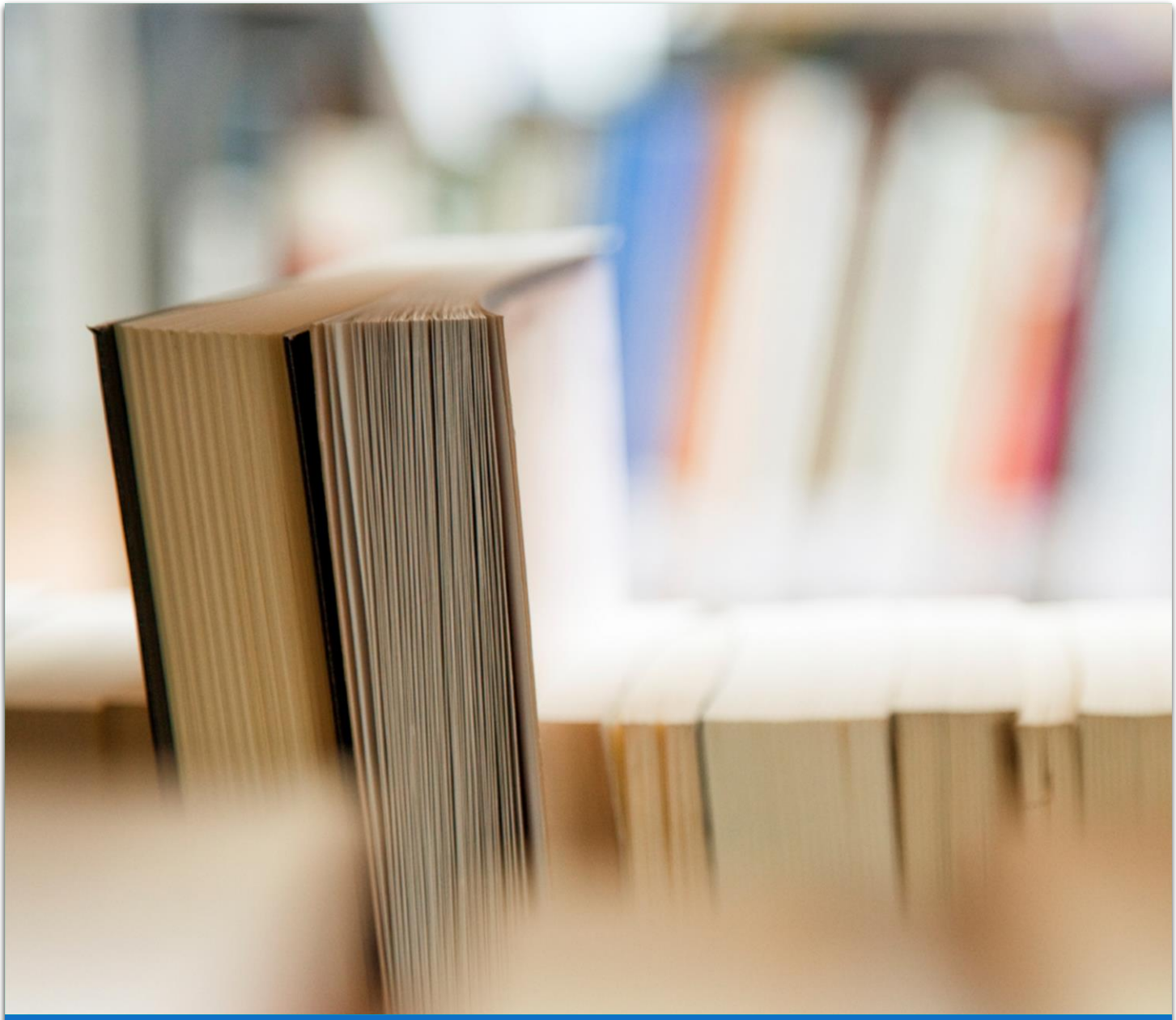

Sanskrit

Buy our Full Package and Get: Full Content of 10 Units, Previous Year Question Analysis with Explanation, 1000 Model Question with Explanation, Mock Test, Video Analysis of 20 Important Topics, Last Minute Suggestion.

www.teachinns.com

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION

Sanskrit Code: 25

Contents

Unit-10: स्मृतिग्रन्थानाम् अभिलेखानां विशिष्टाध्ययनम्

Sub Unit – 1: कौटिलीय-अर्थशास्त्रम (विनयाधिकारिकम्)

10.1.1 अर्थशास्त्रस्य परिचयसामान्यम्
10.1.2 अर्थशास्त्रस्य विभागः
10.1.3 अर्थशास्त्रविषये गुरुत्वपूर्णानि
10.1.4 विद्यासमुद्देशः
10.1.5 त्रयीस्थापना
10.1.6 वार्तादण्डनीतिस्थापना
10.1.7 बृद्धसंयोगः
10.1.8 इन्द्रियजयः
10.1.9 राजर्षिवृत्तम्
10.1.10 अमात्यनियुक्तिः
10.1.11 मन्त्रिपुरोहितयोः नियुक्तिः
10.1.12 उपधाभिः अमात्यानाम् शौचाशौचज्ञानम्
10.1.13 गुढ़पुरुषोतपत्तिः

teachinns.com Text with Technology

Sub Unit – 2: मनुस्मृतिः

10.2.1 प्रथमाध्यायः
10.2.2 द्वितीयः अध्यायः
10.2.3 सप्तमः अध्यायः

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

Sub Unit – 3: याज्ञवल्क्यस्मृतिः

10.3.1 साधारणमातृकाप्रकरणम्
10.3.2 असाधरणमातृका प्रकरणम्
10.3.3 विचारे प्रमाणम्
10.3.4 ऋणदानप्रकरणम
10.3.5 बृद्धेः परिमापः
10.3.6 आधिः
10.3.7 उपनिधिप्रकरणम्
10.3.8 साक्षिप्रकरणम्
10.3.9 दिव्यप्रकरणम्
10.3.10 दायभागप्रकरणम्
10.3.11 स्त्रीधनम्
10.3.12 सीमाविवादप्रकरणम्
10.3.13 स्वामिपालिविवादप्रकरणम्
10.3.14 कृतानुशयप्रकणम्
10.3.15 वेतनादानप्रकरणम्

10.3.16 वाक्पारुष्यप्रकरणम्
10.3.17 दण्डपारुष्यप्रकरणम्

Sub Unit – 4: अभिलेखाः

10.4.1.1 अशोकस्य प्रथमः शिलालेखः
10.4.1.2 अशोकस्य द्वितीयः शिलालेखः
10.4.1.3 अशोकस्य तृतीयः शिलालेखः
10.4.1.4 अशोकस्य चतुर्थः शिलालेखः
10.4.1.5 अशोकस्य पञ्चमः शिलालेखः
10.4.1.6 अशोकस्य षष्ठः शिलालेखः
10.4.1.7 अशोकस्य सप्तमः शिलालेखः
10.4.1.8 अशोकस्य अष्टमः शिलालेखः
10.4.1.9 अशोकस्य नवमः शिलालेखः
10.4.1.10 अशोकस्य दशमः शिलालेखः
10.4.1.11 अशोकस्य एकादशः शिलालेखः
10.4.1.12 अशोकस्य द्वादशः शिलालेखः
10.4.1.13 अशोकस्य त्रयोदशः शिलालेखः
10.4.1.14 अशोकस्य चतुर्दशः शिलालेख
10.4.1.15 अशोकस्य प्रथमः स्तम्भलेखः
10.4.1.16 अशोकस्य द्वितीयः स्तम्भलेखः
10.4.1.17 अशोकस्य तृतीयः स्तम्भलेखः
10.4.1.18 अशोकस्य चतुर्थः स्तम्भलेखः
10.4.1.19 अशोकस्य पञ्चमः स्तम्भलेखः
10.4.1.20 अशोकस्य षष्ठः स्तम्भलेखः
10.4.1.21 अशोकस्य सप्तम्: स्तम्भलेखः
10.4.1.22 अशोकस्य गुर्जर्रा लघुशिलालेखः
10.4.1.23 अशोकस्य मास्कीशिलालेखः
10.4.1.24 अशोकस्य रुम्मिनदेई स्तम्भलेखः
10.4.1.25 अशोकस्य कान्धारस्थः द्विभाषी-शिलालेखः
10.4.2 रुद्रदाम्नः गिरनार-शिलालेखः
10.4.3 समुद्रगुप्तस्य एलाहावादस्तम्भलेखः
10.4.4 खारवेलस्य हाथीगुम्फा-अभिलेखः
10.4.5 हर्षवर्धनस्य वांशखेड़ा ताम्रपत्राभिलेखः
10.4.6 पुलकेशिन्द्वितीयस्यैहोल-शिलालेखः
10.4.7 कनिष्कस्य सारनाथ बौद्धप्रतिमालेखः
10.4.8 तन्तुवायश्रेणीकः मन्दसौरशिलालेखः

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

Section – 1: Unit at a Glance

10.1 कौटिलीय-अर्थशास्त्रम् (विनयाधिकारिकम्) 10.2 मनुस्मृतिः 10.3 याज्ञवल्क्यस्मृतिः 10.4 अभिलेखाः

Section – 2: Key Statements:

Every candidate appearing for NET/SET examination should follow these key (main) points those can help them a better understanding regarding this unit very quickly.

Basic key statements:

10.1.1 अर्थशास्त्रस्य परिचयसामान्यम्, 10.1.2 अर्थशास्त्रस्य विभागः, 10.1.3 अर्थशास्त्रविषये गुरुत्वपूर्णानि तथ्यानि 10.2.1 मनुस्मृतेः सामान्य परिचयम् 8.2.4 मुद्राराक्षसः 8.2.5 उत्तररामचरितम् 8.2.6 रत्नावली 8.2.7 मृच्छकटिकम् 8.3.1 दशकुमारचरितम् 10.2.2 टीकासम्पत्तिः

Standard key statements:

10.1.4 विद्यासमुद्देशः 10.1.5 त्रयीस्थापना 10.1.6 वार्तादण्डनीतिस्थापना 10.1.7 बृद्धसंयोगः 10.1.8 इन्द्रियजयः 10.1.9 राजर्षिवृत्तम् 10.1.10 अमात्यनियुक्तिः 10.1.11 मन्त्रिपुरोहितयोः नियुक्ति 10.1.12 उपधाभिः अमात्यनाम् शौचाशौचज्ञानम् 10.1.13 गुढ़पुरुषोत्पत्तिः 10.3.1 साधारणमातृकाप्रकरणम् 10.3.2 असाधरण मातृका प्रकरणम् 10.3.3 विचारे प्रमाणम् 10.3.4 ऋणदानप्रकरणम 10.3.5 बृद्धेः परिमापः 10.3.6 आधिः 10.3.7 उपानिधिप्रकरणम् 10.3.8 साधिप्रकरणम् 10.3.9 दिव्यप्रकरणम् 10.4.1.1 अशोकस्य प्रथमः शिलालेखः 10.4.1.2 अशोकस्य द्वितीयः शिलालेखः 10.4.1.3 अशोकस्य तृतीयः शिलालेखः 10.4.1.4 अशोकस्य चतुर्थ शिलालेखः 10.4.1.5 अशोकस्य पञ्चम शिलालेखः 10.4.1.6 अशोकस्य षष्ठः शिलालेखः 10.4.1.7 अशोकस्य सप्तमः शिलालेखः 10.4.1.8 अशोकस्य अष्टमः शिलालेखः 10.4.1.9 अशोकस्य नवमः शिलालेखः 10.4.1.10 अशोकस्य दशमः शिलालेखः 10.4.1.11 अशोकस्य एकादशः शिलालेखः 10.4.1.12 अशोकस्य द्वादशः शिलालेखः 10.4.1.13 अशोकस्य त्रयोदशः शिलालेखः 10.4.1.14 अशोकस्य चतुर्दशः शिलालेख 10.4.1.15 अशोकस्य प्रथमः स्तम्भलेखः 10.4.1.16 अशोकस्य द्वितीयः स्तम्भलेखः 10.4.1.17 अशोकस्य तृतीयः स्तम्भलेखः 10.4.1.18 अशोकस्य चतुर्थः स्तम्भलेखः 10.4.1.19 अशोकस्य पञ्चमः स्तम्भलेखः 10.4.1.20 अशोकस्य षष्ठः स्तम्भलेखः 10.4.1.21 अशोकस्य सप्तम् स्तम्भलेखः

Teachinns.com
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

Advanced key statements:

10.3.10 दायभागप्रकरणम् 10.3.11 स्त्रीधनम् 10.3.12 सीमाविवादप्रकरणम् 10.3.13 स्वामिपलिविवादप्रकरणम् 10.3.14 कृतानुशयप्रकणम् 10.3.15 वेतनादामप्रकरणम् 10.3.16 वाक्पारुष्यप्रकरणम् 10.3.17 दण्डपारुष्यप्रकरणम् 10.4.1.22 अशोकस्य गुजर्रा लघुशिलालेखः 10.4.1.23 अशोकस्य मास्कीशिलालेखः 10.4.1.24 अशोकस्य रुम्मिनदेई स्तम्भलेखः 10.4.1.25 अशोकस्य कान्धारस्थः द्विभाषी-शिलालेखः 10.4.2 रुद्रदाम्नः गिरनार-शिलालेखः 10.4.3 समुद्रगुप्तस्य एलाहावादस्तम्भलेखः 10.4.4 खारवेलस्य हाथीगुम्फा-अभिलेखः 10.4.5 हर्षवर्धनस्य वांशखेड़ा ताम्रपत्राभिलेखः 10.4.6 पुलकेशिन्द्वितीयस्यैहोल-शिलालेखः 10.4.7 कनिष्कस्य सारनाथ बौद्धप्रतिमालेखः

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

Sub unit - 4

10.4 अभिलेखा:

10.4.1.1 अशोकस्य प्रथम: शिलालेख:

स्थानम् – गिरनार:।

भाषा – प्राकृतम् (पालि:)।

लिपि: - ब्राह्मीलिपि:।

काल: २७०-२३२ इ.पू.

विषय: - अहिंसा।

मूलपाठ: -

१. इयं धम्म-लिपी देवानंप्रियेन

२. प्रियदसिना राञा लेखापिता। (।) इदा न किं

३. चि चीवं आरभित्पा प्रजूहितव्यं (।)

४. न च समाजो कतव्यो (।) बहुकं हि दोसं

५. समाजम्हि पसति देवानंप्रियो प्रियदसि राजा (।)

६. अस्ति पि तु एकचा सामाजो साधुमाता दवानं

७. प्रियस प्रियदसिनो राञो (।) पुरा महानसम्हि

८. देवानंप्रियम प्रियदसिनो राञो अनुदिवसं ब

९. हूनि प्राण-सत-सहस्रानि आरभिसु सूपाथाय (।)

१०. से अज यदा अयं धम्मलिपी लिखिता ती एव प्रा

११. णा आरभरे सूपाथाय द्वो मोरा एको लिखिता ती एव प्रा

१२. मगो न धूवो (।) एते पित्री प्राणा पछा न आरभिसरे (।।)

संस्कृतानुवाद:

इयं धर्मलिपि: देवानांप्रियेण प्रियदर्शिना राज्ञा लेखिता। इह न कश्चित् जीव: आलभ्य प्रहोतव्य:। न च समाज: कर्तव्य:। बहुकं हि दोषं समाजे देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा पश्यति। सन्ति अपि या एकत्या: समाजा: साधुमाता: देवानांप्रियस्य प्रियदर्शिन: राज्ञ:। पुरा महानसे देवानांप्रियस्य प्रियदर्शिन: राज्ञ: अनुदिवसं बहुनि प्राणशतसहस्रानि आलभ्यन्त सूपार्थाय। तत् अद्य यदा इयं धर्मलिपि: लिखिता, त्रय: एव प्राणा: आलभ्यन्ते सूपार्थाय – द्वौ मयुरौ, एक: मग:। सोऽपि मग: न ध्रुव:। एतेऽपि त्रय: प्राणा: पश्चात् न आलप्स्यन्ते।

www.teachinns.com A compilation of six products: Text PYQs MQs TMS QMT DU

10.4.1.2 अशोकस्य द्वितीय: शिलालेख:

स्थानम् – गिरनार: ।

भाषा – प्राकृतम् (पालि:)

लिपि: –ब्राह्मीलिपि:।

काल: – 258 ई.पु.

विषय: – राज्यविस्तार: जनकल्याणं च।

मूलपाठ: –

१. सर्वत विजितम्हि देवानंप्रियय पियदसिनो राञो

२. एवमपि प्रचंतेषु यथा चोडा पाडा सतियपुतो केतलपुतो आ तंब –

३. पंणी अंतियको योनराजा ये वा पि तस अंतियकस सामीप-

४. राजानो सर्वत्र देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो द्वे चिकीछा कता –

५. मनुसचिकछा च चसुचिकीछा च (।) ओसुढानि च यानि मनुसोपगानि च

६. पसोपगानि च यत नास्ति सर्वत्र हारापितानि च रोपापितानि च।

७. मूलानि च फलानि च यत नास्ति सर्वत्र राहापितानि च रोपापितानि च।

८. पंथेसू कूपा च खापिता व्रछा च रोपापितपरिभोगाय पसु-मनुसानं (।।)

संस्कृतानुवाद:

- सर्वत्र विजिते देवानांप्रियस्य प्रियदर्शन: राज्ञ: ये चात्ता यथा चोडा: पाण्डया: सत्यपुत्र: केरल पुत्रस्ताम्रपर्णी अन्तियोको नाम योनराजो ये चान्यो तस्यान्ति योकस्य सामान्ता राजन: सर्वत्र देवनांप्रियस्य प्रियदर्शिना राज्ञो द्वे चिकित्से कृते मनुष्यचिकित्सा च पशुचिकित्सा। औषधानि मनुषोपगानि च पशुपगानि च यत्र सन्ति सर्वत्र हारितानि च रोपितानि च। एवमेव मूलानि च फलानि च यत्र यत्र न सन्ति सर्वत्र हारितानि च रोपितानि च। मार्गेषु वृक्षा रोपिता उदपानादि च खानितानि परिभोगाय पशु-मानुषाणाम्।

10.4.1.3 अशोकस्य तृतीय: शिलालेख:

स्थानम् – गिरनार:।

भाषा – प्राकृतम् (पालि:)।

लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।

काल: – २५७ इ.पू.

विषय: – धर्मप्रचार:, अहिंसा, जनकल्याणं, दानं, समाजसेवा, मितव्ययिता च।

मुलपाठ: -

१. देवानंप्रियो पियदसि राजा एवं आह (।) द्वादस- वासभिसितेन मया इदं आञपितं। (।)

२. सर्वत विजते मम युता राजूके च प्रादेसिके, च पंचसु पंससु वासेसु अनुसं –

३. यनं नियातु एतायेव अथाय इमाय धंमानुस्टिय यथाअञा

४. य पि कंमाय (।) साधु मातरि च पितरि च सुस्रूसा मितासंस्तुतञतीनं बाह्मण-

५. समणानं साधु दानं प्राणानं साधु अनारम्भो अपव्ययता अप भांडता साधु (।)

६. परिसा पि युते आञपयिसति गणनायं हेतुतो च व्यंजनतो च (।।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह। द्वादशवर्षाभिषिक्तेन मया इदमाज्ञप्तम्। सर्वत्र विजिते मम युत्का: राजुका: प्रादेशिकाश्च पञ्चसु वर्षेषु अनुसंयानाय निर्यान्तु, एतस्मै अर्थाय अस्यै धर्मानुशास्तये यथा अन्यस्मा अपि कर्मणे। साधु: मातुपित्रयो: शुश्रूषा। मित्रसंस्तुतज्ञातीनां च ब्राह्मण श्रमणानां च साधु दानम्। प्राणानाम् अनालम्भ: साधु। अपव्ययता अल्पभाण्डता साधु। परिषदोऽपि च युक्तान् आज्ञापयिष्यन्ति हेतुतश्च व्यञ्जनतश्च।

www.teachinns.com A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.1.4 अशोकस्य चतुर्थ: शिलालेख:

स्थानम् – गिरनार: ।

भाषा – प्राकृतम् (पालि:)

लिपि: –ब्राह्मीलिपि:।

काल: २५७ ई.पु.

विषय: – धर्मोपदेश:, महिमा, जनकल्याणं च।

मूलपाठ: -

१. अतिकातं अंतरं बहुनि वास-सतानि वढितो एव प्राणरंभो विहिंसा च भूतान ज्ञातीसु

२. असंप्रतिपती ब्राह्मण-स्रमणानं असंप्रतिपती (।) त अ देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो

३. धंम-चरणेनभेरी घोसो अद्दो धंम-घोसो (।) विमान-दंसणा च हस्सि-दसणा च

४. अगि-संधानि च अञानि च दिव्यानि रूपानि दसयित्या जनं। यारिसे बहुहि वाससतेहि

५. न भूतपूवे तारिसे अज वढिते देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो धंमानुसस्टिया अनारं-

६. भो प्राणानं अविहीसा भूतानं ञातिनं संपटिपती ब्रह्मण-समणानं संपटिपती मातरि पितरि

७. सस्रुसा थैर-सुस्रुसा (।) एस अञे च बहुबिधे धंचरणे वढिते (।)

८. प्रियदसि थैर-सुस्रुसा (।) एस अञे च बहुबिधे धंमचरणे वढिते (।)

८. प्रियदसि राजा धंमचरणं इदं (।) पुत्रा च पोत्रा च प्रपोत्रा च देवानंप्रियस प्रियदसिनो राञो

९. प्रवधयिसंति इदं धंमचरणं आव सवटकया धंमम्हि सीलम्हि तिस्टंतो धंमं अनुसासिसंति। (।)

१०. एस हि सेस्टे कंमे य धंमानुसासनं (।) धंमाचरणे पि न भवति असीठ्स (।) त इमम्हि अथम्हि

११. वधी च अहीनी च साधु (।) एताय अथाय इदं लेकापितं इमस अथस वधि युजंतु हीनि च
१२. लोचेव्या (।) द्वादसवासाभिसितेन देवानंप्रियेन प्रिय-दसिना राञा इदं लेखापितं (।।)

संस्कृतानुवादः

– अतिक्रान्तमन्तरं बहुनि वर्षशतानि बर्धितः एव प्राणालम्भो विहिंसा च भूतानां ज्ञातीनाम् असम्प्रतिपत्तिः ब्राह्मणश्रमणानामसम्प्रतिपत्तिः। तदद्य देवानां प्रियस्य प्रियदर्शिनो राज्ञो धर्माचरणेन भेरीघोषोऽथो धर्मघोषो विमानदर्शनानि हस्तिनोऽग्निस्कन्धा अन्यानि च दिव्यानि रूपाणि दर्शयितुं जनस्य। यादृशं बहुभिर्वर्षशतैर्न भूतपुर्वं तादृशमद्य वर्धितो देवानांप्रियस्य प्रियदर्शिनो राज्ञो धर्मानुशिष्टया अनालंभः प्राणानामविहिंसा भूतानां ज्ञातिषु सम्प्रतिपत्तिब्रह्मण-श्रमणानां सम्प्रतिपत्तिर्मातापित्रोः शुश्रुषा एतच्चान्यच्च बहुविधं धर्माचरणं वर्धितम्। प्रियदर्शी राजेदं धर्माचरणम्। पुत्राश्च नप्ताश्च प्रनप्ताश्च देवानां प्रियस्य प्रियदर्शिनो राज्ञः प्रवर्धमनुशासिष्यन्ति। एतद्धि श्रेष्टं कर्म यद् धर्मानुशासनं धर्माचरणमपि न भवत्यशीलस्य। तदस्यार्थस्य वृद्धिं युञ्जन्तु हानिं आलोचयन्तु। द्वादशावर्षाभिषिक्तेन देवानां प्रियेण प्रियदर्शिना राज्ञा लेखितम्।

10.4.1.5 अशोकस्य पञ्चमः शिलेलखः

स्थानम् – मानसेहरा ।
भाषा – प्राकृतम् (पालिः)
लिपिः –खरोष्ठी
कालः – २५७ ई.पु.
विषयः – राज्यविस्तारः जनकल्याणं च।

मुलपाठः -

१. देवानंप्रियेन प्रियदसि रज एवं अह (।) कलणं दुकरं (।) ये अदिकरे कयणस से दुकरं करोति (।) तं मय बहु कयणे कटे (।) तं म्ा पुत्र च
२. न तरे च परं च तेन अपतिये मे अवकपं तथ अनुवटिशति से सुकट कसति (।) ये चु देश पि हयेशति से दुकट कसति।
३. पये हि नम सुपदरे व (।) से अतिक्रंत अंतरं न भूतप्रुव ध्रममहमत्र नम (।) से सव्र पषडेष-
४. वपुट ध्रमधिस्टानाय च धमवध्रिय हिदसुखये च ध्रमयुत योन-कंबोज-गधरन रठिकापितिनिकन ये व पि अञे अपरत (।) भटमये–
५. षु ब्रमणिभ्येषु अनथेषु-बुध्रेषू हिद-सुखये ध्रमयुत-अपलिबोधये व्यापता ते (।) बधन-वधस पटिविधनये अपलिबोधसे मोक्षये च इयं
६. अुबध प्रजव ति व महठ्ठके ति वियप्रट ते हिदं बरिहेषु च नगरेषु स्रव्रेषु ओरोधनेषु भतन च स्पसुन च
७. येव पि यञे अतिके सव्रत्र वियपट (।) ए इयं ध्रमनिशितो ति व ध्रमधिथने ति व दनसंयुते ति व सव्रत्र विजितसि म्ा ध्रमयुतसि विपुट ते
८. ध्रममहत्र (।) एतये अथ्रये अयि ध्रमदिपि लिखित चिरठितिक होतु तथ च मे प्रज अनुवटतु (।।)

संस्कृतानुवादः

– देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवं आह। कल्याणं दुष्करं। यो यदि कर्यात् कल्याणस्य स दुष्करं करोति। तस्माद् मया बहु कल्याणं कृतं तन्मम पुत्राश्च नप्तारश्च परं च तानि हि यान्यपत्यानि मे यावत्कल्पं तथा अनुवर्तिष्यन्ते तत्सुकृतं करिष्यन्ति। यः तु अत्र देशमपि हापयिष्यति सख्कृतं करिष्यति। पापं ह नाम सुप्रचारम्। तद् अतिक्रान्तम् अन्तरं न भूतपूर्वाः धर्ममहामात्राः नाम। त्रयोदश वर्षाभिषिक्तेन मया धर्ममहामात्राः कृताः। ते सर्वेषु पार्षदेषु व्यापृताः धर्माधिष्टानाय मया धर्ममहामात्राः कृताः। ते सर्वेषु पार्षदेषु व्यापृताः धर्माधिष्टानाय च धर्मवृद्धये हितसुखाय च धर्मयुक्तस्य यवन-कम्बोज-गान्धरणां राष्ट्रिक पिटनिकानाम्, ये वापि अन्ये अपराः ते। भटमयेषु ब्राह्मणेभ्येषु अनाथेषु वृद्धेषु हित-सुखाय धर्मयुक्तास्य अरपिबाधाय व्यापृताः ते बन्धनवधस्य प्रतिदानाय अपरिबाधाय मोक्षाय च। एवं अनुबन्धं प्रजावन्त इति वा कृताधिकारा इति वा महान्त इति वा व्यापताः। त इह बाह्योषु चनगरेषु सर्वेषु अवरोधनेषु भ्रातृणां स्वसृणां च ये वापि अन्ये ज्ञातिषु सर्वत्र व्यापृताः। एवं धर्मनिशिचता इति वा दानसंयुक्ता इति वा सर्वत्र विजिते मम धर्मयुत्कव्यापृतास्ते धर्ममहामात्राः। एतस्मै अर्थाय इयम् धर्मलिपिः लेखिता चिरस्थितिका भवतु। तथा च मे प्रजा अनुवर्तन्ताम्।

10.4.1.6 अशोकस्य षष्ठः शिलेलखः

स्थानम् – गिरनारः ।
भाषा – प्राकृतम् (पालिः)
लिपिः –ब्राह्मीलिपिः।
कालः – २७०-२३२ ई.पु.
विषयः – राज्यं प्रति अशोकम्य राज्यकर्तव्यानम्।

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

मुलपाठः -

१. देवानंपियो पियदसि राज्ञा एवं आह (।) अतिक्रातं अंतरं
२. न भूतप्रुव स वे काले अथकंमे व पटिवेदना वा (।) त मया एवं कतं (।)
३. सवे काले भूंजमानस मे ओरोधनम्हि गभागारम्हि वचमहिच
४. विनीतम्हि च उदानेसु च सर्वत्र पटिवेदका स्टिता अथे मेजनम
५. पटिवेदेथ इति (।) सर्वत्र जनस अथे करोमि (।) य किंचि मुखातो
६. आञपयामि स्वयं दापकं वा स्त्रावापकं वा य पुन महामात्रेसु
७. आचायिके अरोपितं भवति ताय अथाय विवादो निझती व संतो परिमायं
८. आनंतरं पटिवेदेत मे सर्वत्र सर्वे काले (।) एवं मया आञपितं (।) नास्ति हि मे तोसो
९. उस्टानम्हि अथ-संतीरणाय व (।) मतव्य-मते हि मे सर्वलोकहितं (।)
१०. तस च पुन एस मूले उस्टानं च अथसंतीरणाच (।) नास्ति हि कंमतरं-
११. सर्वलोकहितत्पा (।) य च किंति पराक्रमामि अहं किंति भूतानं आनंणं गछेयं (।)
१२. इध च नानि सुखापयामि परत्रा च स्वगं आरोधेयंतु (।) त एताय अथाय
१३. अयं धंमलिपी लेखापिता किंति चिरं तिष्टेय इति तथा च मे पुत्रा पोता च प्रापोत्रा च
१४. अनुवतरां सवलोकहिताय (।) दुकरं तु इदं अञत्र अगेन पराक्रमेन(।।)

संस्कृतानुवाद

– देवानां प्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। अतिक्रान्तम् अनन्तरं न भूतपूर्वे सर्वे कालमर्थकर्म वा प्रतिवेदना वा। तन्मया एवं कृतं सर्वकालम् अदतो मे अवरोधने गर्भगारे वर्चसि विनीते उद्याने सर्वत्र प्रतिवेदकाऽर्थे जनस्य प्रतिवेदयन्तु मे। सर्वत्र जनस्य अर्थे करिष्यामि अहम्। यद्यापि च किञ्चित् मुखतः आज्ञापयाम्यहं दायकं वा श्रावकं वा यद्वा पुनर्महामत्रैः आत्ययिके आज्ञापितं भवति तस्मै अर्थाय विवादे निर्ध्यातौ वा सत्यां परिषदा आनन्तर्येण प्रतिवेदयितव्यं मे सर्वत्र सर्वकालम्। एवमाज्ञापितं मया। नास्ति हि मे तोषो वा उत्थानाय अर्थसंतरणाय च। कर्तव्यं मतं हि मे सर्वलोकहितम्। तस्य पुनरेतन्मूलम् उत्थानम् अर्थसंतरणं च। नास्ति हि कर्मान्तरं सर्वलोकहितेन। यत् किञ्चित् पराक्रमेहं, किमित? भूतानाम् आनर्ण्यमेयाम् इह च कांक्षित् सुखयामि परत्र च स्वर्गम् आराधयितुम् तदेतस्मा अर्थायेयं धर्मलिपिलेखिता चिरस्थितका भवतु। तथा च मे पुत्राः पौत्राः प्रपौत्राश्च सर्वलोकहिताय अनुसरेयुः। दुष्करं चेदमन्यत्र पराक्रमेन विना।

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.1.7 अशोकस्य सप्तमः शिलेलखः

स्थानम् – शाहबाजगढी ।
भाषा – प्राकृतम् (पालिः)
लिपिः – खरोष्ठी
कालः – २७०-२३२ ई.पु.
विषयः – सामाजिक-धार्मिक-समरसता।

मुलपाठः -

१. देवनंप्रियो (द्र) शि रज सवत्र इच्छति सव्र -
२. प्रषंड वसेयु (।) सवे हि ते सयमे भवशुधि च इछंति
३. ञनो चु उचवुच-छंदो उचवुच-रगो (।) ते सव्रं एकदेशं व
४. शुधि किट्रञत द्रिढ-भतित निचे पढ़ं (।।)

संस्कृतानुवादः

– देवानांप्रियः प्रियदर्शी सर्वत्र इच्छति सर्वे पाषण्डाः वसेयुः। सर्वे ते संयमं च भावशुद्धिं च इच्छन्ति। जनः तु उच्चावचछन्दः उच्चावचारागः ते सर्वं वा कांक्षन्ति एकदेशं वा करिष्यन्ति। विपुलं तु अपि दानं यस्य नास्ति संयमः भावशुद्धिः वा कृतज्ञता वा वाढम्।

10.4.1.8 अशोकस्य अष्टमः शिलेलखः

स्थानम् – शाहबाजगढी ।
भाषा – प्राकृतम् (पालिः)

लिपि: – ब्राह्मीलिपि:
काल: – २६० ई.पु.
विषय: – धर्मनिष्टसामाजिकता।

मुलपाठ: -

१. अतिकातं अंतरं राजानो विहारयातां ञयासु (।) एत मगव्या अञानि च एतारिसानि
२. अभीरमकानि अहुंसु (।) सो देवानंपियो पियदसि राजा दसवसभिसितो संतो अयाय संबोधि (।)
३. तेनेसा धंमयाता (।) एतयं होति बाह्मण-समणानं दसणे च दाने च थैरानं दसणे च
४. हिरंणपटिविधानो वा जानपदस च जनस दस्पनं धंमा-नुसस्टी च धंमपिरिपुछा च
५. तदोपया (।) एसा भुयरति भवति देवानंपियस प्रियदसिनो राञो भागे अंञे(।।)

संस्कृतानुवाद:

– अतिक्रान्तमन्तरं राजान: विहारयात्राम् ...। अत्र मगया अन्यानि च एतादृशानि अभिरामाणि अभूवत्। तत् देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा दशवर्षाभिषिक्त: सन् इयाय सम्बोधिम्। तेन एषा धर्मयात्रा। तत्र इदं भवति ब्राह्मणश्रमणानां दर्शनं च दानं च स्थविराणां दर्शनं च। हिरण्यप्रतिविधानं च जानपदस्य च जनस्य दर्शनं धर्मानुशिष्टि: च धम७परिपृच्छा च। तदुपेया। एषा भूया रति: भवति देवानां प्रियस्य प्रियदर्शन: राज्ञ: भाग: अन्य:।

10.4.1.9 अशोकस्य नवम: शिलेलख:
(Ninth Rock Edict o Ashoka)

स्थानम् – मानसेहरा ।
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – खरोष्ठी
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धर्ममङ्गलं धर्मदानं धर्मानुग्रहश्च।

मुलपाठ: -

१. देवानंपियो प्रियदसि राजा एवं आह (।) अस्ति जनो उचाववं मंगलं करोते आबाधेसु वा
२. आवाहवीवाहेसु वा पुत्रवाभेसु वा प्रवासंगिहवा एदम्हि च जनो उचावचं मंगलं करोते (।)
३. एत तु महिडायो बहुकं च बहुवधं च छुदं च निरथं च मंगलं करोति (।) त कतव्यमेवतु मंगल (।) असफलं तु खो
४. एतरिंस मंगलं (।) अयं तु महाफले मंगले च धंममंगले ततेत दासमतकम्हि सम्यप्रतिपती गुरुनं अपचिति साधु
५. पाणेसु सयमो साधु बम्हणसमणानं साधु दानं एतं च अञ च एतारिसं धंममंगलं नाम (।) तवतत्यं पिता व
६. पुतेन वा मात्रा वा स्वामिकेन वा इदं साधु इदं कतव्य मङ्गलं आवतस अथस निष्टानाय।
७. साधु दन इति (।) न तु एतरिसं अस्तादानं व अनगहो व यारिसं धंमदान व धमनुगहोव (।) त तु खो मित्रेनव सुहृदयेन वा अतिकेन व सहायन व ओवादितत्यं तम्हि पकरणे इदं कचं इदं साथु इति इमिना सक
८. स्वगं अराधेतु इति (।) कि च इमिना कतव्यतरं यथा स्वगारधी (।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह। अस्ति जन: उच्चावच: मङ्गल करोति। आबाधे आवाहे विवाहे वा पुत्रलाभे वा प्रवासे वा एतिस्मन् च अन्यस्मिन् च जनं उच्चावचं मङ्गलं करोति। अत्र तु महिला: बहुकं च बहुविधं च क्षुद्रकं च निरर्थकं च मङ्गलं कुर्वन्ति। तत् कर्तव्यं तु मङ्गलम्। अल्पफलं तु खलु एतादृशं मङ्गलं। इदं तु महाफलं मङ्गलं यत्र धर्ममङ्गलम्। तत् इदं दास भर्तृकेषु सम्प्रतिपत्ति: गुरुणां अपचिति: साधु प्राणेसु संयम: साधु ब्राह्मणश्रमणेभ्य: साधु दानम्। एतत् च अन्यत् च एतादृशं धर्ममङ्गलं नाम। तत् वक्तव्यं पित्रा वा पुत्रेण वा भ्रात्रा वा स्वामिकेन वा इदं साधु इदं कर्तव्यं मङ्गलं यावत् तस्य अर्थस्य निष्ठानाय। अस्ति च अपि उक्तं साधुदानम् इति। न तु एतादृशं अस्ति दानं वा अनुग्रहो वा यादृशं धर्मदानं वा धर्मानुग्रहो वा। तत् तु खलु मित्रेण व सुहृदयेन वा स्वर्गम् आराधयितुमिति, किञ्च अनेन कर्त्तव्यतरं यथा स्वर्गलब्धि:।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MCQs, LMS, OMT, DU

10.4.1.10 अशोकस्य दशम: शिलेलख:

स्थानम् – गिरनार:
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धर्माचरणम्

मुलपाठ: -

१. देवानंप्रियो प्रियदसि राजा यसो व कीति व न महाथावहा मञते अञत तदात्पनो दिधाय च मे जनो
२. धंमसुस्रुं सा सस्रुसता धमंवुतं च अनुविधियतां एतकाय देवानंपियो पियदसि राजा यसो व किति व इच्छति
३. यं तु किचि परिकामते देवानं प्रियदसि राजा त सवं पारत्रिकाय किंति सकले अपपरिस्रवे अस एस तु परिसवे य अपुंञं (।)
४. दुकरं तु खो छुदकेन व जनेन उसटेन व अत्र अगेन पराक्रमेन सवं परिचजिप्पा एत तु खो उसटेन दुकरं (।।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानाप्रिय: प्रियदर्शी राजा यश: वा कीर्ति वा न महार्थावतां मन्यते अन्यत्र तदान्तन: दीर्घाय च मे जन: धर्मशुश्रुषा शुश्रुषतां धर्मोक्तिं च अनुविधीयताम्। एतस्मै देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा यश: वा कीर्ति वा इच्छति यत् च किञ्चित् प्रक्रमते देवानां प्रियदर्शी राजा तत् सर्वं पारत्रिकाय किमिति? सकल: तु खलु अल्परिस्रव स्यात्। एष: तु परिस्रव: यत् अपुण्यम्। दुष्करं तु खलु एतत् क्षुद्रकेण वा जनेन उच्छितेन वा अन्यत्र अग्रयात् पराक्रमात् सर्वं परित्यज्य। एतत् खलु उच्छितेन कुष्करम्।

10.4.1.11 अशोकस्य एकादश: शिलेलख:

स्थानम् – काल्सी, देरादुन:
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – खरोष्ठी:।
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धर्मदानं तस्य व्याख्या च।

मुलपाठ: -

१. देवानंप्रियो पियदसि राजा एवं आह नास्ति एतारिसं दानं यारिसि धंमदानं धंमसंस्तवो वा संविभागो वा धंमसंबंधो व (।)
२. तत इदं भवति दास भतकम्हि सम्यप्रतिपती मातरि पितरा साधुं सुस्रुसा मितसस्तुतजातिकानं बाम्हणस्रमणानं साधु दानं
३. पाषानं अनारसो साध एत वतप्यं पिता व पुत्रेन व भाता व मितस्तुत-ञातिकेन च आव परिवेसियहि इदसाधु इद कतव्यं (।)
४. सो तथा कुरु श्लोकचस आरधो होति परत च अनंतं पुइञं भवति तेनं धंमदानेन

संस्कृतानुवाद:

– देवानांप्रिय प्रियदर्शी राजा एवम् आह। नास्ति एतादृशं दानं यादृशं धर्मसंस्तव: वा धर्म-संविभाग: वा धर्मसम्बन्ध: वा। तत् इदं भवति दासभर्तृकेषु संप्रकेषु संप्रतिपत्ति: मातरि पितरि साधु शुश्रुषा मित्रसंस्तुत-ज्ञातिकेभ्य: ब्राह्मण-श्रमणेभ्य: साधु दानं, प्राणानं अनालम्भ: साधु। एतत् वक्तव्यं पित्रा वा पुत्रेण वा भ्रात्रा वा मित्रसंतुतज्ञानतिकै: वा यावत् प्रतिवेश्यै: इदं साधु इदं कर्तव्यम्। स तथा कुर्वन् इहलोक: आलब्ध: भवति परत्र च अनन्तं पुण्यं भवति तेन धर्मदानेन।

10.4.1.12 अशोकस्य द्वादश: शिलेलख:

स्थानम् – गोरनार:।
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धार्मिक-समरसता।

मुलपाठ: -

१. देवनंप्रियो प्रियद्रशि रञ सव–प्रषंडनि प्रव्रजितनि ग्रहथनि च पुजेति दनेन विविधये च पुजये (।) नो चु तथ दन व पुज व
२. देवनंप्रियो मञति यथ किति सठ्ठवढि सिय सव्र-प्रषंडनं (।) सठ्ठवढि तु बहुविध (।) तस तु इयो मुठ्ठ यं वचोगुति (।)
३. किति अत-प्रषंडपुज व परपषंड-गरहन व नो सियअपकरणसि लहुक व सिय तसि तसि प्रकरणे (।) पुजेतविय व चु परप्रषं –
४. ड तेन तेन अकरेन (।) एवं करतं अत-प्रषंडं वढेति परप्रषडंस पि च उपकरोति (।) तद अञथ करमिनो अत-प्रषंड

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com A compilation of six products: Text, PYQs, MCQs, MS, CMT, DU

५. क्षणाति पर-प्रषंडस च पि अपकरोति (।) यो हि कोचटि आत्पप्रषंडं पुजेति परप्रषंडं गरहति सवं आत्पप्रषं-भतिया व किति
६. आत्पप्रषंडं दिपयेमिति सो च पुन तथ करंतं बढतरं उपहंति अतप्रषडं (।) सो सयमो एव सधु (।) किति अञमञस ध्रमो
७. श्रुणेयु च सुश्रुषेयु च ति (।) एवं हि देवनंप्रियस इछा किति सव्र प्रषंड बहुश्रुत च कलाणगम च सियसु (।) ये च तत्र
८. प्रसनं तेषं वतवो देवनंप्रियो न तथ दनं व पुज व मञति यथ कितिसल-वढि सियति सव्रप्रषडनं (।) बहुक च एताय अथा
९. व्यपता धमहमत्र इस्त्रिधियक्ष-महमत्र व्रचभूमिक अञे च निकये (।) इमं च एतिस फल य आत्पषंडवढि च होति ध्रमस च दिपन (।।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानां प्रिय:क्रियदर्शी राजा सर्वान् पाषण्डान् प्रव्रजितान् गृहस्थाश्च पूजयति दानेन विविधया च पूजया। न तु तथा दानं वा पूजां वा देवानां प्रियो मन्यते यथा किमिति। सारवृद्धि: स्यादिति सर्वपाषण्डानाम्। सारबद्धिना बहुविधा। सत्यं तु इदं मूलं यद् वचोगुप्ति: किमिति? तथा आथ्मपाषण्डे पूजा व परपाषण्डगर्हा च न स्यात् अप्रककरणे लघुता वा स्यात्। तस्मिस्तस्मिन् प्रकरणे पूजयितव्यास्तु पर पाषण्डा: तेन तेनाकारेण। एवं कुर्वन् आत्मपाषण्डान् बाढं वर्धयति परपाषण्डानपि वोपकरोति। यो हि कश्चिद् आत्मपाषण्डान् पूजयति परपाषाण्डान् वा गर्हयति सर्व आत्मपाषण्डभक्तया वा किमिति? आत्पाषाण्डं दीपयेम। स च पुनस्तथा कुर्वन् वाढतरमुपहन्त्यात्मपाषण्डम्। समवाय एव साधु: किमिति अन्यमनसो धर्मं शृणुयुश्चशुश्रुरंश्चेति। एवं हि देदानां प्रियस्येच्छा किमिति? सर्व पाषण्डा बहुश्रुता: कल्याणागमाश्च भवेयुरिति। ये च तत्र प्रसन्नास्तैर्वत्कव्यम्। देवानांप्रयो न तथा दानं वा पूजां वा मन्यते यथा किमिति सारवृद्धि: स्यात् सर्वपाषण्डानामिति। बहुकाश्च एतस्मै अथापि वापता धर्ममहामात्रा: स्त्रयध्यक्षमहामात्रा ब्रात्यभूमिका अन्ये च निकाया:, इदं चैतेषां पदात्मपाषण्डवूधिश्च भवति धर्मस्य च दीपना।

10.4.1.13 अशोकस्य त्रयोदश: शिलेलख:

स्थानम् – शाह्बाजगढी।
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – खरोष्ठी।
काल: – 255 ई.पु.
विषय: – धार्मिक-समरसता। कलिङ्गयुद्धपरिणाम:, मानवता, धार्मिक सद्भावश्च।

मुलपाठ: -

१. अठ-बष-भिसितस देवनप्रियअस प्रियद्रशिस रञो कलिग विजित (।) दिअढमत्रे प्रणशतमहस्रे ये ततो अपवुढे शतसहस्रमत्रे ततर हते बहुतवतके व मुटे (।)
२. ततो पच अधुन लधेषु कलिगेषु तिव्रे ध्रमशिलनं ध्रम-कमत ध्रमनुशास्ति च देवनंप्रियस (।) सो अस्ति अनुसोचनं देवनप्रिअस विजिनिति कलिगनि (।)
३. अविजितं हि विजिनमनो यो तत्र वध व मरणं व अपवहो व जनस तं बढं वेदनियमतं गुरुमतं च देवनंप्रियस (।) इदं पि चु ततो गुरुमततरं देवनंप्रियम् ये तत्र
४. वसित ब्रमण व श्रमण व अंञे व प्रषंड ग्रहथ व येसु विहित एष अग्रभुटिसुश्रुष मतपितुषु सुमुश्र गुरुनं सुश्रुष मित्रसंस्तुतसहय-
५. अतिकेषु दसभटकनं सम्मप्रतिपति द्रिढभतित तेषं तत्र भोति अपग्रथो व वधो व अभिरतन व निक्रमणं ९।) येषं व पि सुविहितनं सि नहो अविप्रहिनो ए तेष मित्रसंस्तुतसहयञतिक वसन
६. प्रपुणति तत्र तं पि तेष वो अपध्रथो भोति प्रतिभगं च एतं सव्रं मनुशनं गुरुमतं च देवनंप्रियस (।) नस्ति च एकतरे पि पषंडस्पि न नम प्रसदो (।) सो यमत्रो जनो तद कलिगे हतो च मुटो च अपवुढच ततो
७. शतभगे व सहस्रभगं व अज गुरुमतं वो देवनंप्रियस (।) यो पि च अपकरेयति क्षमितवियमते व देवनंप्रियस यं शको क्षमनये (।) य पि च अटवि देवनंप्रियस विजिते भोति त पि अनुनेति अपुनिझपेति (।) अनुतपे पि च प्रभवे
८. देवनंप्रियस वुचति तेष किति अवत्रपेयु न व हंञेयसु (।) इछति हि देवनंप्रियो सव्रभुतन अक्षति संयमं सम-चरियं रभसिये (।) एषे च मुखमुते विजये देवनंप्रियस यो ध्रमविजयो। (।) सो चन पुन लधो देवनंप्रियस इह च सर्वेषु च अंतेषू
९. अषपुपि योजनशतेषु यत्र अंतियोको नम योनरज परं च तेन अंतियोकेन चतुरे रजनि तुरमये नम अंतिकिनि नमक नम अलिकसुदरो नम निच चोडपंड अव तंबपंणिय (।) एवमेव हिद रजविषवस्पि योनकंबोयेषु नभक नभितिन
१०. भोज-पितिनिकेषु अंध्रपलिदेषु सवत्र देवनंप्रियस ध्रम-नुशस्ति अनुवटंति (।) यत्र पि देवनंप्रियस दुत न व्रंचति ते पि श्रुतु देवनंप्रियस ध्रमवुटं विधनं ध्रमनुशस्ति ध्रमं अनुविधियंति अनुविधियिशांति च (।) यो च व्ठधे एतेकन भोति सवत्र विजयो सवत्र पुन
११. विजयो प्रतिसो सो (।) लध भोति प्रिति ध्रमविजयस्पि लहुक तु खो स प्रिति (।) परत्रिकमेव महफल मेञति देवनंप्रियो (।) एतये च अठये अयो ध्रमदिपि दिपिस्त। किति पुत्र पापोत्र मे असु नवं विजयं म विजेतविअ मञिषु (।) स्पकस्मि यो विजये क्षंति च व्ठहुदंपत च रोचेतु (।) तं च यो विजयं मञतु
१२. यो ध्रमविजयो (।) सो हिदलोकिको परलोकिको (।) सव्र च निरति भोतु य ध्रमरति (।) य हि हिदलोकिक परलोकिक (।।)

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com A compilation of its products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, PU

संस्कृतानुवाद:

– अष्टवर्षाभिषिक्तस्य देवानांप्रियस्य प्रियदर्शिना राज्ञा कलिङ्गा: विजिता: अध्यर्धमानं प्राणशत-सहस्रं यत्ततोपव्यूढं शतसहस्रमात्रास्तमहता बहुतावत्का व मता:। तत: पश्चात् अधुना लब्धेषु कलिंगेषु तीव्रं धर्मशौलनं धर्मकामता धर्मानुशास्त्र: च देवानां प्रियस्य विजित्य कलिंगान्। अविजिते हि विजीयमाने यदत्र वधो वा मरणं वा अपवहो वा जनस्य। तद्वाढं वेदनीयमतो गुरुमतं च देवानांप्रियस्य। इदमषि च तु ततो गुरुमततरं देवानांप्रियस्य। ये तत्र वसन्ति ब्राह्माणा वा श्रमणा वा अन्ये वा पाषण्डा गृहस्था वा येषु विहितैषा अग्रबुद्धशुश्रूषा मातृपितृशुश्रूया गुरुणां शुश्रुषा मित्रसंस्तुत सहायज्ञातिषु दासभृतकेषु सम्यक्प्रतिपत्तिर्दृढभक्तिता। तेषां तत्र भवति उपघातो वा वधो वा अभिरतानां वा निष्क्रमणम् येषां वापि संविहितानां स्नेह: अविप्रहीन एतेषां मित्रसंस्तुत सहायज्ञातीया व्यसनं प्राप्नुवन्ति तत्सोपि तेषामेव उपधातो भवति। प्रतिभागं चैतत्सर्वे मनुष्याणां गुरुमतं च देवानांप्रियस्य। नास्ति च एकतरे अपि पार्षदे न नाम प्रसाद:। तत यन्मात्र: जन: तदा कलिङ्गे हत: च मृत: च अपवाढे: च तत: शतभागो वा सहस्रभागो वा अद्य गुरुमत एव देवानाप्रियस्य। योऽपि च अपकरोति क्षन्तव्य एव मतो देवानां प्रियस्य य: शक्य: क्षमषाय। योपिचाटविक: देवानांप्रियस्य विजितो भवति तमप्यनुनयत्यनुनिध्यायति। अनुतापेऽपि च प्रभावो हि देवानांप्रिय: सर्वभूतानामक्षतिं संयमं समचर्या मोदवत्तिम्। एतञ्चमुख्यारत विजये देवानांप्रियस्य यो धर्मविजय:। स च पुन: लब्धो देवनाप्रियस्येह च सर्वेषु चान्तेष्टस्वपि योजन शतेषु यत्र अन्तयोको नाम यवनराज: परं च तस्माद् अन्तियोका चत्वरो राजानस्तुरमयो नाम अन्तिकोनो नाम मगो नाम अलिकसुन्दरो नाम नीचा: चोडा: पाण्ड्या: एवं ताम्रपर्णीया:। एवमेव इह राज्यविषयेषु यवनकम्ोजेषु नामके नामाप्रान्तेषु भोज पितिनिक्येषु आन्ध्रपुलिन्देषु सर्वत्र देवानां प्रियस्य धर्मानुशिष्टिमनुवर्तते। यत्रापि दूता देवानांप्रियस्य न यान्ति, तत्रापि श्रुत्वा देवानांप्रियस्य धर्मवृन्तं विधानं धर्मानुशिष्टिं धर्ममनुविधत्यनुविधास्यन्ति च। यत्रलब्धं एतावता भवति सर्वत्र विजय: प्रीतिरस: स:। गाढा सा भवति प्रीति:। पारमार्थिकमेव सहाफलं मन्यते देवानांप्रिय: एतस्मै चायं धर्मलिपि: लिखिता। किमिति ? पुत्रा: प्रपौत्रा मे शृणुयु: नवं विजयं मा विजेतव्यं मन्येरन्। शराकर्षीणो विजये शान्तिं च लघुदण्डतां च रोचयन्ताम्। तमेव च विजयं मन्यन्तां यो धर्मविजय:। स इहलौकिक-पारलौकिक:। सर्वे निरत: भवतु या उद्यमरति:। सा हि एहलौकिकी पारलौकिकी।

10.4.1.14 अशोकस्य चतुर्दश: शिलेलख:

स्थानम् – गिरनार:।
भाषा – प्राकृतम् (पालि:)
लिपि: – ब्राह्मीलिपि।
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धर्मलिपिलेखनप्रयोजनम्।

मुलपाठ: -

१. अयं धंमलिपी देवानंप्रियेन प्रियदसिना राञा लेखापिता। अस्ति एव
२. संखितेन अस्ति मझमेन अस्ति विस्ततन (।) न च सवं सवत घटितं (।)
३. महालके हि विजितं बहु च लिखितं लिखापयिसं चेव। अस्ति च एत कं
४. पुन पुन वुतं तस तस अथस माधूरताय (।) किंति जनो तथा पटिपजेथ (।)
५. तत्र एकदा असमातं लिखितं असदेसं व सछायकारणं व
६. अलोचेत्पा लिपिकरापरधेन व (।।)

संस्कृतानुवाद:

– इदं धर्मलिपि: देवानांप्रियेण प्रियदर्शिना राज्ञा लेखिता। अस्ति एव संक्षिप्तेन अस्ति मध्यमेन अस्ति विस्तारेन। न च सर्वं सर्वत्रं घटितम्। महल्लोकं हि विजितम्। बहु च लिखितं लेखयिष्यामि च नित्यम्। अस्ति च एतत् पुन: पुन: अक्तं तस्य तस्य अर्थस्य माधुर्याय। किमिति ? जन: तथा प्रतिपद्येत। अत्र एकदा असमाप्तं लिखितं स्तात् देशं वा संक्षयकारणं वा आलोच्य लिपिकारापराधेन वा।

10.4.1..15 अशोकस्य प्रथम: स्तम्भलेख:

स्थानम् – दिल्ली।
भाषा – प्राकृतम्
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २४४ ई.पु.
विषय: – धर्मशिक्षा तस्य महिमा च

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

मुलपाठः -

१. देवानं पिये पियदसि लाज हेवं आहा (।) सडुवीसति-
२. वस अभिसितेन मे इयं धंमलिपि लिखापिता (।)
३. हिदतपालते दुसंपटिपादये अंनत आगया धंमकामताया
४. अगया पलीखाया अगाय सुसूसाया अगेन भयेन
५. अगेन उसाहेना (।) उस चु खो मम अनुसथिया धंमा-
६. पेखा धंकामता चा सुवे वढिता वढीसति चेवा (।)
७. पुलिसा पि च मे उकसा चा गेवया चा मझिमा चा अनुविधीयंती
८. संपटिपादयंति चा अलं चपलं समादपयितवे (।) हेमेवाअंत-
९. महामाता पि (।) एस हि विधि या इयं धंमेन पालना धंमेन विधाने
१०. धंमेन सुखियना धंमेन गोती ति (।)

संस्कृतानुादः

– देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। षड्विंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया इयं धर्मलिपिः लेखिता। इहत्यपारत्र्यं दुःसम्प्रातिपाद्यम्, अन्यत्र अग्रयया: धर्मकामतायाः, अग्रयायाः परीक्षायाः अग्रयायाः श्रुश्रुषायाः अग्रयायाः भयात्, अग्रयाया उत्साहात्। एषा तु खलु मम अनुशिष्टिः धर्मपेक्षा धर्मकाता च स्वे स्वे वर्धिता वर्धिष्यते चैव। पुरुषा अपि च मे उत्कृष्टाश्च गम्याश्च मध्यमाश्च अनुविदधति सम्प्रतिपादयन्ति च अलं चपलं एवमादातुम्। एवमेव अन्तमहामात्रा अपि एष हि विधिः, या इयं धर्मेण पालनं धर्मेण विधानं धर्मेण सुखीयनं धमेण गुप्तिः इति।

10.4.1.16 अशोकस्य द्वितीयः स्तम्भलेखः
(Second Rock Edict o Ashoka)

स्थानम् – दिल्ली।
भाषा – प्राकृतम्
लिपिः – ब्राह्मीलिपिः।
कालः – २४४ ई.पु.
विषयः – धर्मतत्त्वविवेचना।

मुलपाठः

- (तस्मिन्नेव स्तम्भे प्रथमस्तम्भलेखस्य दशमपंक्त्याऽयं द्वितीयः स्तम्भलेखः प्रारभ्यते)

१०..... देवानंपिये पियदसि लाज
११. हेवं आहा (।) धंमे साधु (।) कियं धंमे ति (।) अपासिनवे बहुकयाने
१२. दया दाने सचे सोचये (।) चखुदानेपि मे बहुविधे दिने। दुपद
१३. चतुपदेसु पखिवालिचलेसु विविधे मे अनुगहे कटे आपान
१४. दाखियाने। अंनानि पि च मे बहूनि कयानानि कठानि (।) एताय मे
१५. अठाये इयं धंमलिपि लिखापिता हेवं अनुपटिपजंतु चिलं-
१६. थितिका च होतू तीति (।) ये च हें संपटिपजीसति से सुकटं कछती ति (।)

संस्कृतानुवादः

– देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। धर्मः साधुः। कियान् तु धर्मः इति? अपास्रवः, बहुकल्याणम्, दया, दानम्, सत्यम्, शौचम्। चक्षुर्दानमपि मया बहुविधं दत्तम्। द्विपदचतुष्पदेषु पक्षिवारिचरेषु विविधः मया अनुग्रहः कृतः अप्राणदक्षिणम्। अन्यानि अपि च मया बहुनि कल्याणानि कृतानि। एतस्मै मया अर्थाय इयं धर्मलिपिः लेखिता, एवम् अनुप्रतिपद्यन्ताम्, चिरंस्थितका च भवतु इति। यश्च एवं मम्प्रतिपत्स्यते, स सुकृतं करिष्यति इति।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

10.4.1.17 अशोकस्य तृतीय: स्तम्भलेख:

स्थानम् – दिल्ली।
भाषा – प्राकृतम्
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २४४ ई.पु.
विषय: – सम्यक्दृष्टि: आत्मावलोकनम् वा।

मुलपाठ:

- (तस्मित्रव स्तंभे द्वितीयस्तम्भलेखस्य सप्तदशपंक्त्याऽयं तृतीय: स्तम्भलेख: प्रारम्भयते)

१७. देवानं पिये पियसि लाज हेवं अहा (।) कयानं मेव देखति इयं मे
१८. कयाने कटे ति (।) नो मिन पायं देखति इयं मे पापे कटे ति इयं वा असिनवे
१९. नामाति (।) दुपटिवेखे चु खो एसा ९।) हेवं चु खो एस देखिए (।) इमानि
२०. आसिनवगामीनि नाम अथ चंडिये निठुलिये कोधे माने इस्या
२१. कालनेन व हकं मा पलिभसयिसं (।) एस वाढ देखिये। इयं मे
२२. हिदतिकाये इयंमन मे पालतिकाये (।)

संस्कृतानुवाद:

— देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह–कल्याणमेव पश्यति, 'इदं मया कल्याणं कृतम' इति। नो मनाक् (मनुष्य) पापं पश्यति, 'इदं मया पापं कृतम्' इति इदं वा आस्रव: नाम इति। दुष्प्रतिवेक्ष्यं तु खलु एतत्। एवं तु खलु एतत् पश्यत् – 'इमानि आस्रवगामीनि नाम' यथा – चाण्ड्यम् नैष्ठुर्यम्' क्रोध:, मान:, इर्ष्या कारणेन वा अहं मा परिभ्रंशयिष्यामि। एतत्वाढं पश्येत् - 'इदं मे इहत्यकाय इदम् अन्यत् मे पारत्रिकाय।'

10.4.1.18 अशोकस्य चतुर्थ: स्तम्भलेख:

स्थानम् – दिल्ली।
भाषा – प्राकृतम्
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २४४ ई.पु.
विषय: – उच्चाधिकारिणं कर्मचारिणामधिकार: कर्तव्यश्च।

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

मुलपाठ: -

१. देवनंपिये पियदसि लाज हेवं आहा (।) सडुवी सतिवस
२. अभिसितेन मे इयं धंमलिपि लिखापिता (।) लजूका मे
३. बुहुसु पान सत सहसेसु जनसि आयता (।) तेसं ये अभिहाले व
४. दण्डे वा अतपतिये मे कटे (।) किंति (।) लजूका अस्वथ अभीता
५. कंमानि पवतयेबु जानपदसा हितसुखं उपदहेवू
६. अनुगहिनेवु च (।) सुखीनं दुखीयनं जानिसंति धंम युतेन च
७. वियोवदिसंति जनं जानपदं (।) किंति (।) हिदतं च पालतं च
८. आलाधयेवभु ति। लजूका पि लघंति पटिचलिटवे मं (।) पुलिसानि पि मे
९. छंदनानि पटिचलिसंति (।) ते पि च कानि वियोवदिसंति येन मं लजूका
१०. चघंति आलाधितवे (।) अथा हि पजं वियताये धातिये निसिजितु
११. अस्वथे होति वियत धाति चघति मे पजं सुखं पलिहटवे
१२. हेवं ममा लजूका कटा जानपदस हितसुखाये येन एते अभीता
१३. अस्वथ संतं अविमना कंमानि पवतयेवूति (।) एतेन मे लजूकानं
१४. अभिहाले व दंडे वा अतपतिये कटे (।) इछितविये हि एसा (।) किंति।
१५. वियोहालसमता च सिय दंडसमता च (।) अव इते पि चमे आवुति
१६. बंधनबधानं मुनिसानं तीलितदंडानं पतवधानं तिंनि दिवसानि मे
१७. योते दिने (।) नातिका वकानि निझपयिसंति जीविताये तानं
१८. नासंतं वा निझपयिता दानं दाहंति पालतिकं उपवासं वा कछंति (।)

१९. इछा हि मे हेवं निलुधसि पि कालसि पालतं आलाधयेवू ति (।) जनस च
२०. बढति विविधे धंमचलने संयमे दानसविभागे ति (।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानांपप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह षड्विंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया इयं धर्मलिपि: लेखिता। रज्जुका: मे बहुषु प्राणशतसहस्रेषु जनेषु आयत्ता:। तेषां य: अभिहारो वा दण्डा वा आत्मप्रत्यय: मया कृत:। किमिति? रज्जुका: आश्वस्ता: अभीता: कर्माणि प्रवर्तयेयु:, जनस्य जानपदस्य हितसुखम् उपदध्यु: अनुगृह्णीयु: च। सुखीयनं ज्ञास्यन्ति, धर्मयुतेन च व्यपदेक्ष्यन्ति जनं जापदम्। किमिति? इहत्यं पारत्र्यं आराधयेयु: इति। रज्जुका: अपि अभिलषन्ति परिचरितुं माम्। पुरुषा अपि मे छन्दनानि परिचरिष्यन्ति। ते अपि च कान् (चक्राणि) व्यपदेक्ष्यन्ति येन मां रज्जुका: चेष्टन्ते आराधयितुम्। यथा हि प्रजां विदितायै धात्र्यै निसृज्य आशवस्त: भवति– 'विदिता धत्री चेष्टते मे प्रजासुखं पालयितुम् एवं मम रज्जुका: कृता: जानपदस्य हितसुखाय येन एते अभीता: अश्वस्ता: सन्त: अविमनस: कर्माणि प्रवर्तेयु: इति। एतेन मया रज्जुकानामभिहारो वा दण्डो वा आत्मप्रत्यय: कृत:। एष्टव्या हि एषा। किमिति? व्यवहारसमता दण्डसमता च। यावत् इत: अपि मे आज्ञप्ति: बन्धनबद्धानां मनुष्याणां निर्णीतदण्डानां प्रतिविधानं त्रीणि दिवसानि मया यौतुकं दत्तं, ज्ञातिका: वा तान् निध्यापयिष्यन्ति जीविताय, तेषां नाशान्तं वा निध्यापयन्त: दानं ददाति, पारत्रिकम् उपवासं वा करिष्यन्ति। इच्छा हि मे एवं निरुद्धेऽपि काले पारत्र्यम् आराध्येयु: इति। जनस्य धर्माचरण च वर्द्धेत् विविधं संयम: दानस्य विभाग: इति।

१९. अशोकस्य पञ्चम स्तम्भलेख:

(Fifth Rock Edict o Ashoka)

स्थानम् – दिल्ली।
भाषा – प्राकृतम्
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २४४ ई.पु.
विषय: – अहिंसा जीवरक्षा च।

मुलपाठ: -

१. देवानंपिये पियदसि लाज हेवं अहा (।) सड्डवीसतिवस
२. अभिसितेन मे इमानि जातानि अवधियानि कटानि से यथा
३. सुके सलिका अलुने चकवाके हंसे नंदीमुखे गेलाटे
४. जतूका अंबाकपीलिका दठ्ठी अनठिकमछे वेदवेयके
५. गंगापुटुटके संकुजमछे कआटसयके पंनससे सिमले
६. संडके ओकपिंडे पलसते सेतकपोते गामकपोते
७. सवे चतुपदे ये पटिभोगं ना एति न च खादियति (।) अजका नानि
८. एठ्ठका च सूकली च गभिनी व पायमीना व अवधिय पोतके
९. पि च कानि आसंमासिके (।) वधिकुकुटे नो कटविये। तुसे सजीवे
१०. नो झापेतविये (।) दावे अनठाये वा विहिसाये वा नो झापेतविये (।)
११. जीवेन झवे नो पुसितविये (।) तीसु चातुं मासीसु तिसायं पुंनमासियं
१२. तिंनि दिवसानि चावुदसं पंनडसं पटिपदाये धुवाये च
१३. अनुपोसथं मछे अवधिये नो पि विकेतविये (।) एतानि येवा दिवसानि
१४. नागवचसि केवटभोगसि यानि अंनानि पि जीवनिकायानि
१५. न हंतवियानि (।) अठमीपखाये चावुदसाये पंनडसाये तिसाये
१६. पुनावसुने तीसु चातुंमासीसु सुदिवसाये गोने नो नील-खितविये (।)
१७. अजके एडके सूकले दएवा पि अंने नीलखियति नो नील खितविये
१८. तिसाये दपुनावसुने चातुंमासिये चातुंमासि पखाये अस्वासा गोनसा
१९. लखने नो कटविये (।) याव सड्डवीसतिवस अभिसितेन मे एताये
२०. अंतलिकाये पंनवीसति बंधनमोखानि कटानि (।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह। षड्विंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया जातानि अवध्यानि कृतानि। तानि यथा–शुक: सारिका, अरूण: चक्रवाक:, हंस:, नान्दीमुख:, गेलाट:, जतुका:, अम्बाकपीलिका, दुडि: अनस्थिकमत्स्य:, वेदवेयक:, गङ्गाकुक्कुट:, संकुजमत्स्य:, कमट:, शल्य: पर्णशश:, सृमर: षण्डक: ओकपिण्ड:, पृषत:, श्वेतकपोत:, ग्रामकपोत:, सर्वे चतुष्पदा:, ये परिभोगं न यान्ति न च खाद्यन्ते। एडका च शूकरी च गर्भिणी वा पयस्विनी वा अवध्या। पोतका: अपि च आषाण्मासिका:। वध्रि-कुक्कुट: न कर्तव्य:। तुष: सजीव: न दाहयितव्य: दाव: अनर्थाय वा विहिंसायै व ान दाहयितव्य: (ध्नापितव्य:, दग्धव्य:)। जीवेन जीव: न पोषितव्य: तिसृषु चातुर्मासीषु तिष्यायां पौर्णमास्यां त्रीणि दिवसानि (त्रिषु दिवसेषु) चतुर्दशे पञ्चदशे प्रतिपदि

Teachinns.com
Enriching Education with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

ध्रुवाया: च अणूपवसथं मत्स्य: अवध्य:, नो अपि विक्रेतव्य:। एतानि एवं दिवसानि नागवने कैवर्तभोगे ये अन्ये अपि जीवनिकाया: न हन्तव्या:। अष्टमी पक्षे चतुर्दश्यां पञ्चदश्यां निष्यायां पुनर्वसौ, तिसृषु चातुर्मासीषु सूदिवसे गौ: न निर्लक्षयितव्य:, अज: एडक: शुकर: ये वा अपि अन्ये निर्लक्ष्यन्ते:, (ते) न निर्लक्षयितव्या:। तिष्यायां पुनर्वसौ चातुर्मासीपक्षे (च) अश्वस्य गो: च लक्षणं नो कर्तव्यम्। यावत् षड्विंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया एतस्याम् अन्तरकियां पञ्चविंशति: बन्धनमोक्षा: कृता:।

10.4.1.20 अशोकस्य षष्ठ: स्तम्भलेख:

स्थानम् – दिल्ली।

भाषा – प्राकृतम्

लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।

काल: – २४४ ई.पु.

विषय: – लोकहितम्।

मुलपाठ: -

१. देवानपिये पियदसि लाज हेवं अहा (।) दुवाडस

२. वस अभिसितेन मे धंमलिपि लिखापिता लोकसा

३. हितसुखाये से त तं धंमवढि पापोवा (।)

४. हेवं लोकसा हितसुखेति पटिवेखमि (।) अथ इयं

५. नातिसु हेवं पतियासंनेसु हेवं अपकटेसु

६. किमं कानि सुखं अवहामी ति तथ च विदहामि (।) हेमेवा

७. सवनिकायेसु पटिवेखामि (।) सब पाषंडा पि मे पूजिता

८. विविधाय पूजाया (।) ए चु इयं अतना पचूपगमने

९. से मे मोख्यमते (।) सड्डवीसति वस अभिसितेन मे

१०. इयं धंमलिपि लिखापिता (।)

संस्कृतानुवाद:

– देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा एवमाह। द्वादशवर्षाभिषिक्तेन मया धर्मलिपि: लेखिता लोकस्य हितसुखाय, येन तत् अप्रहर्ता तां तां धर्मवृद्धिं प्राप्नुयात्। एवं लोकस्य हितसुखे इति प्रत्यवेक्षे। यथा इदं ज्ञातिषु, एवं प्रत्यासन्नेषु, एवम् अपकृष्टेषु किं कान् सुखम् आवहामि इति, तथा च विदधे। एवमेव सर्वनिकायेषु प्रत्यवेक्षे। सर्वपाणषण्डा अपि मे पूजिता विविधया पूजया। यन्तु इदम् आत्मना प्रत्युपगमनं तन्मे मुख्यमतम्। षड्विंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया इयं धर्मलिपि: लेखिता।

Teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.1.21 अशोकस्य सप्तम: स्तम्भलेख:

स्थानम् – दिल्ली।

भाषा – प्राकृतम्

लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।

काल: – २४३ ई.पु.

विषय: – धर्मवृद्धि: धर्माचरणं लोककल्याणञ्च।

मुलपाठ: -

१. देवानंप्रिये पियदसि लाजा हेवं आहा (।) ये अतिकंतं

२. अंतलं लाजाने हुसु हेवं इछिसु कथं जने

३. धंमवढिया वढेया (।) नो चु जने अनुलुपाया धंमवढिया

४. वढेया (।) एतं देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा (।) एस मे

५. हुथा (।) अतिकंतं च अंतलं हेवं इछिसु लाजाने कथं जने

६. अनुलुपाया धंमवढिया वढेया ति (।) नो च जने अनुलुपाया

७. धंवढिया वढेया (।) से किनसु जने अनुपटिपजेया (।)

८. किनसु जने अनुलुपाया धंमवढिया वढेया ति (।) किनसु कानि

९. अभ्युंनामयेहं धंमवढिया ति (।) एतं देवानं पिये पियदसि लाजा हेवं

१०. आहा (।) एस मे हुथा (।) धंमसावानानि सावापयामि धंमानुसथिनि

११. अनुसासामि (।) पतं जने सुतु अनुपटीपजीसति अभ्युंनमिसति

१२. धंमवढिया च वाढं वढिसति (।) एतसये मे अठाये धंम सावनानि सावापितानि धंमानुसथिनि विविधानि आनपितानि य सा पि बहुने जनसि आयता एते पलियो वदिसंति पि पविथलिसंति पि (।) लजूका पि बहुकेसु पानसतसहसेसु आयता ते पि मे आजपिता हेवं च हेवं पिलयोवदाथ

१३. जनं धंमतुं (।) देवानांपिये पियदसि लाजा हेयं आहा (।) एतमेव मे अनुवेखामने धंमथंमाने धंमथंथानि कटानि, धंममहामाता कटा धंमसावने कटे (।) देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आह (।) मगेसु पि मे निगोहानि लोपापितानि छायोपगानि होसंति पुसुमुनिसानं अंबावडिक्या लोपापिता (।) अढकोसिक्यानि पि मे उदुपानानि

१४. खानापापितानि निसि या च कालापिता (।) अपानानि मे बहुकानि तत तत कालापितानि पटीभोगाये पसुमुनिसानं लहुके चु एस पटीभेगे नाम। विविधाया हि सुखायनाया पुलिमेहि पि लाजीहि ममया च सुखयिते लोके (।) इमं चु धंमानुपटीपती अनुपटीपजंतु ति एततधा मे

१५. एस कटे (।) देवानांपिये पियदसि हेवं आहा (।) धंम महामाता पि मे ते बहुविधेसु अठेसु आनुहिकेसु वियापटा से पवजीतानं चेव गिहिथानं च सव (पासं) डसे पि च वियापटा (।) से संघठसि पि मे कटे इमे वियापटा होहंति ति (।) हेमेव बाभनेसु आजीविकेसु पि मे कटे –

१६. इमे वियापटा होहंति ति (।) निगंठेसु पि मे कटे इमे वियापटा होहंति ति (।) पटिविसिठं पटीविसिठं तेसु तेसु ते ते महामाता (।) धंममहामाता चु मे एतेसु चेव वियापटा सवेसु च अंनेसु पाषंडेसु। देवानंपिये पियदसि लाजा हेयं आहा (।)

१७. एते च अंने च बहुका मुखा दानविसगसि वियापटा से मम चेव देविनं च (।) सवसि च मे ओलधनसि ते बहुविधेन आकालेन तानि तानि तुठायतनानि पटी हिद एव दिसासु च (।) दलकानां पि च मे कटे, अंनानं च देवि कुलामानं इमे दानविसगेसु वियापटा होहंति ति

१८. धंमापदानठाये धंमानुपटिपतिये (।) एस हि धंमापदाने धंपटीपति च या इयं दाने सवे सोचवे च मदवे साधवे च लोकस हेवं वढिसति ति (।) देवानंदपिये पियदसि लाजा हेवं आहा (।) यानि हि कानिचि मामिया साधवानि कटानि तं लोके अनूपटीपंने तं च अनुविधियंति (।) तेन वढिता च

१९. वढिसंति च मातापितुसु सुसुसाया गुलुसु ससुसाया वयोमहालकान अनुपटीपतिया बाभनसमनेसु कपन वलाकेसु आवदासभटकेसु संपटीपतिया (।) देवानंपिये पियदसि लाजा हेवं आहा (।) मुनिसानं चु या इयं धंमवढि वढिता दुवेहि येव आकालोहि धंमनियमेन च निझतिया च (।)

२०. तत चु लहु से धंमनियमे निझतिया व भुये (।) धंमनियमे चु खो एस ये मे इयं कटे इमानि च इमानि जातानि अवधियानि (।) अंनानि पि चु बहुकानि धंनियमानि यानि मे कटानि (।) निझतिया व चु भुये मुनिसानं धंम वढि वढिता अविहिंसाये भूतानं

२१. अनालंभाये पानानं (।) से एताये अथाये इयं कटे पुतापपोतिके चंदममुलियिके होतु ति (।) तथा च अनुपटीपजंतु ति (।) हेवं हि अनुपटीपजंतं हिदतपालते आलधे होति (।) सतविसतिवसाभिसितेन मे इयं धंम लिबि लिखापापिता ति (।) एतं देवानंपिये आहा (।) इयं

२२. धंमलिबि अत अथि सिलाथंभानि वा सिलाफलकानि वा तत कटविया एन एस चिलठितिकेसिया (।)

Text with Technology

संस्कृतानुवादः

– देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। ये अतिक्रान्तम् अन्तरं राजानः अभूवन् एवम् एषिषुः कथं जनः धर्मवृद्ध्या वर्धेत? न तु जनः अनुरूपया धर्मवृद्ध्या अवर्धिष्ट। एतत् देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। एतत् मे अभूद् अतिक्रान्तं च अन्तरम् एवम् एषिषुः राजानः, कथं जनः अनुरूपया धर्मवृद्ध्या वर्धेत् इति नो च जनः अनुरूपया धर्मरूपया धर्मवृद्ध्या अवर्धिष्ट। तत् केनस्वित् जनः अनुप्रतिपद्येत। केनस्वित् जनः अनुरूपया धर्मवृद्ध्या वर्धेत इति। केनस्वित् कांश्चित् अभ्युन्नामयेयं धर्मवृद्धया इति। एतत् देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह। एतत् मे अभूत् धर्मश्रावणानिश्रावयामि धर्मानुशासस्तीः च अनुशास्मि। एतत् जनः श्रुत्वा अनुप्रतिपत्स्यते अभ्युन्नंस्यति धर्मवृद्ध्या न वाढं वर्द्धिष्यते। एतस्मै मया अर्थाय धर्मश्रावणानि श्रावितानि, धर्मानुशास्तयः मया विविधा आज्ञप्ता : यथा मे पुरुषा अपि बहुषू जनेषु आयताः एते परितो वदिष्यन्ति अपि प्रतिस्तारयिष्यन्ति अपि। रज्जुका अपि बहुषु प्राणशतसहस्रेषु आयताः तेऽपि आज्ञप्ताः – एवं च एवं च परितः वदत जनं धर्मयुतम्। देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह– एतस्मिन् एव मया अनुवीक्षमाणेन धर्मस्तम्भाः कृताः धर्ममहामात्राः कृताः धर्मश्रावणं कृतम्। देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाहमार्गेषु अपि न्यग्रोधाः मया रोपिताः ते छायोपगाः भविष्यन्ति पशुमनुष्याणाम्, आम्रवाटिका रोपिताः। अर्धक्रोशकानि अपि मे उदपानानि खानितानि निषद्याः च कारिताः। आपानानि मया बहुकानि तत्र तत्र कारितानि प्रतिभोगाय पशुमनुष्याणाम्। लघुकः तु एष प्रतिभोगः नाम। विविधेन हि सुखीयनेन पूर्वैः अपि राजभिः मया ते बहुविधेषु आनुग्रहिकेषु व्यापृताः, ते प्रव्रजितानां चैव गृहस्थानां च सर्वपाषण्डेषु अपि च व्यापृताः। तत् संघातेऽपि च मया कृतम्, इमे व्यापृताः भविष्यन्ति इति। एवमेव ब्राह्मणेषु आजीवकेषु अप मया (इदं) कृतम्। इमे व्यापृताः भविष्यन्ति इति। निर्ग्रन्तेषु अपि मया (इदं) कृतम्। इमे व्यापृताः भविष्यन्ति इति। प्रतिविशिष्टं प्रतिविशिष्टं तेषु तेषु ते ते महामात्राः। धर्ममहामात्राः तु मे एतेषु चैव व्यापृताः सर्वेषु च अन्येषु पाषण्डेषु। देवानंप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह – एते च अन्ये च बहुकाः मुख्याः दानविसर्गे व्यापृताः ते मम चैव देवीनां च। सर्वस्मिन् च मम अवरोधने ते बहुविधेन आकारेण तानि तानि तुष्ट्या यतनानि प्रतिपादयन्ति, इह चैव दिशासु च। दारकाणामपि च मया इदं कृतम् अन्येषा च। देबीकुमाराणाम् इमे दानविसर्गेषु व्यापृताः भविष्यन्ति इति। धर्मापदानार्थाय धर्मानुप्रतिपतये च एतद् हि धर्मापदानं धर्मप्रतिपत्तिः च या इयं दया दानं सत्यं शौचं च मार्दवं साधवं च लौकस्य एवं वर्धिष्यते इति। देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह – यानि हि कानिचित् मया साधवानि कृतानि, तानि लोकः अनुप्रतिपत्रः, तानि च अनुविदधाति लोकः। तेन वर्धिताः च लोकाः वर्धिष्यन्ते च मातापितरौ शुश्रुषया, गुरुषु शुश्रुय्या वयोमहल्लोकानाम् वयोमहताम् अनुप्रतिपत्या। देवानांप्रियः प्रियदर्शी राजा एवमाह – मनुष्याणां तु या इयं धर्मवृद्धिः वर्धिता, सा द्वाभ्यामेव आकाराभ्यामः, धर्मनियमेन च निध्यात्या च। तत्र तु लघुः सः धर्मनियमः, निध्यात्या एव भूयः वर्धिता। धर्मनियमः तु खलु एषः, यत् मया इदं कृतम् – इमानि च जातानि अवध्यानि। अन्ये अपि तु बहुकाः धर्मवृद्धिः वर्धिता, अविहिंसायै भूतानाम्, अनालम्भाय च प्राणानम्। तदेतस्मै अर्थाय इयं धर्मलिपिः कृता प्रौत्रप्रपौत्रिकी चान्द्रमः सौर्यिकी भवतु इति। तथा च अनुप्रतिपद्यन्तामिति। एवं हि

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PTOs, MOs, EMS, OMT, DU

अनुप्रातिपद्यामानं जनं प्रति ऐहत्यपारत्र्यम् आलब्धं भवति। सप्तविंशतिवर्षाभिषिक्तेन मया इयं धर्मलिपि: लेखिता इति। एतत् देवानां प्रिय: आह-इयं धर्मलिपय: यत्र सन्ति:, शिलास्तम्भा: वा शिलाआलकानि वा तत्र कर्त्तव्या, येन एषा चिरंस्थितिका स्यात्।

10.4.1.22 अशोकस्य गुजर्रा लघुशिलालेख:

स्थानम् – गुजर्रा (दतिया) मध्यप्रदेश:।
भाषा – प्राकृतम्
लिपि: – ब्राह्मीलिपि:।
काल: – २७०-२३२ ई.पु.
विषय: – धर्मोपदेश:।

मध्यदेशस्य दतिया जनपदे गुजर्रा-नामकं स्थानमेकं वर्तते। यस्मात् स्थानात् प्रियदर्शिन: अशोकस्य एक: लघु-शिलालेख: सम्प्राप्त:। गुजर्रा-मस्क्योः लेखद्वयो: तथ्यमिदं सुस्पष्टं यत् मौर्यवंशीय: तृतीय: शासक: अशोक: एव देवानां प्रिय: प्रियदर्शी राजा आसीत्।

10.4.1.23अशोकस्य मस्कीशिलालेख:

स्थानम् — मस्की (रायचूर) कर्नाटक:।
भाषा — प्राकृतम्।
लिपि: — ब्राह्मीलिपि:।
काल: — २७०.२३२ ई.पू.
विषय: — धर्मोपदेश:।

कर्णाटकप्रान्ते रायचूरजनपदस्य मस्कीग्रामात्प्राप्त: एक: लघुशिलोख:। पुरातात्त्विक-शिलालेखोऽयम् अशोकस्य धर्मयात्राया: साक्षी वर्तते। ज्ञातव्यमस्ति यत् मस्की ग्राम: मस्कीनद्यास्तटे स्थितोऽस्ति। नदीयं भारतस्य मुख्यतमासु नदीषु तुङ्गभद्राया: सहायकनदी अस्ति। मौर्यशासकस्य अशोकस्य प्रथमलघुशिलालेख: अस्मात् एव १९१९ ख्रीष्टाब्दे सम्प्राप्त:। लेखस्यास्य महत्त्वं त्विदमस्ति यदयम् एकमात्र-शिलालेख: वर्तते यस्मिन् देवनाप्रिय इति उपाधिना सह अशोक इति तस्य नामोल्लेखोऽपि सम्प्राप्यते। अनेन प्रमाणेन सिद्धयति यत् देवानांप्रिय: प्रियदर्शी राजा मौर्यवंशस्य तृतीय: प्रशासक: सम्राट् अशोक: एव आसीत्। अस्माल्लेखात् सम्प्राप्ते: पूर्वं तु जार्ज-टर्नार-महोदयेन १८३७ तमे ख्रीष्टाब्दे अशोक-देवनांप्रिययो: एक्यं केवलम् अनुमिति-मात्रमेव आसीत्; किन्तु सम्प्रति अनेन लघुशिलालेखेन प्रामाणिकं जातम् ।

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.1.24 अशोकस्य रुम्मिनदेइ स्तम्भलेख:

स्थानम् — रुम्मिनदेइ-मन्दिर: (पररिया) नेपाल:।
भाषा — प्राकृतम्।
लिपि: — ब्राह्मीलिपि:।
काल: — २५० इ.पू.
विषय: — बौद्धधर्मोन्मुखता लुम्बिनीकरमुक्तिश्च।

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

मूलपाठः—

१. देवानपियेन पियदसिन लाजिन वीसतिवसाभिसितेन

२. अतन आगाच महियिते हिद बुधे जाते सक्यमुनीति (।)

३. सिलाविगडभीचा कालापित सिलाथमे च उसपापिते (।)

४. हिद भगवं जाते ति लुंमिनिगामे उबलिके कटे

५. अठभागिये च (।।)

संस्कृतानुवादः

– देवानांप्रियेण प्रियदर्शिना राज्ञा विंशतिवर्षाभिषिक्तेन आत्मनागत्य महीयितमिह बुद्धो जातः शाक्यमुनिरिति। शिला विकृतभित्तिश्च कारिता शिला स्तम्भश्च उत्थापित इह भवगज्जात इति लुम्बिनीग्रामः उद्बलिकः कृतोऽद्वष्टभागी च।

10.4.1.25 अशोकस्य कान्धारस्थः द्विभाषी-शिलालेखः

स्थानम् — कान्धारः (अफगानिस्तानम्)।

भाषा — ग्रीक आरमाइक च

लिपिः — ग्रीक

कालः — २६० इ.पू.

विषयः— अहिंसा।

Two Edicts in Afghanistan have been found with Greek inscriptions, one of these being a Bilingual Edict in Greek language and Aramaic. This Edict, found in Kandahar, advocates the adoption of 'Piety' (using the Greek term Eusebeia for Dharma) to the Greek community:
English Translation of above Rock Edict – Ten years (of reign) having been completed, King Piodasses (the title of Ashoka: piyadassi or Priyararsi, 'He who is the beloved of the Gods and who regards everyone amiably') made known (the doctrine of) Piety (Greek: Eusebiea) to men; and from this moment he has made men more pious, and everything thrives throughout the whole world. And the king abstains from (killing) living beings, and other men and those who (are) huntsmen and fishermen of the king have desisted from hunting. And if some (were) intemperate as was in their power; and obedient to their father and mother and to the elders, in opposition to the past also in the future, by so acting on every occasion, they will live better and more happily.

teachinns.com
www.teachinns.com A compilation of our products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.2 रुद्रदाम्नः गिरनार-शिलालेखः

स्थानम् — गिरनारः (जुनागड़ः)

भाषा — संस्कृतम्

लिपिः — ब्राह्मीलिपिः

कालः — १५० इ.

विषयः — सुदर्शनतड़ागस्य इतिवृत्तान्तम्, पुनर्निर्माणं, रुद्रदाम्नः राजनैतिकोशब्दिश्च।

अस्मिन् शिलालेखविषये कानिचित् तथ्यानि —

१. रद्रदाम्नः पितुः नाम जयदामनः

२. तस्य पितामहस्य नाम चष्टनः

३. रुद्रदामन् कर्दमकवंशीयः आसीत्

४. गीर्णारः एकः पर्वतः आसीत्

५. प्रथमे तावत् चन्द्रगुप्तस्य राष्ट्रीयवैश्यः पुष्यगुप्तः सुदर्शनतड़ागस्य निर्माणं कृतवान्।

६. ततः रुद्रदाम्नः अमात्येन सुविशाखेन अस्य पुननिर्माणं कृतवान्

७. तड़ागमिदं द्विसप्ततितमे वर्षे मार्गशीर्षस्य प्रतिपदि निर्मितम्।

८. सुदर्शनतड़ागं गिरिनगरात् जातम्

९. तड़ागमिदं ४२० हस्तदीर्घमासीत् प्रस्थोऽपि समानमेव। अस्य गभीरता ७५ हस्तम्।

१०. रुद्रदामन् दक्षिणापथपतिं सातकर्णिं द्विवारं परास्तं कृतवान्।

११. अस्य तड़ागमस्य पुननिर्माणं सुदर्शनतररूपेण परिचि तम्।

१२. अस्मिन् शिलालेखे जान्त इति शव्दस्य अर्थः जितेन्द्रियः।
१३. अत्र 'दामन' इत्यस्य अर्थः स्थानम् सृष्टिः वा।
१४. रद्रदाम्नः उपाधिः महाक्षत्रपः आसीत्।
१५. अस्मिन् शिलालेखे तुषाष्कः अशोकस्य करदः राजा आसीत्।
१६. अस्य तड़ागस्य भागत्रयमासीत्।
१७. रुद्रदाम्नः शासनकालः १३०-१५० आसीत्।
१८. सुय्यगुप्तः चन्द्रगुप्तस्य राष्ट्रीय सामन्तराजा आसीत्।

मुलपाठः —

१. सिद्धम्। इदं तडाकं सुदर्शनं गिरिनगरादपि.....मृत्तिकोपल विस्तारायामोच्छृयनिःसन्धिबद्धदृढ़सर्वपाठ्ठीकत्वात् पर्वतपाद प्रतिस्पर्द्धि सुशिलष्टबन्धं .....मवजातेनाकृत्रिमेण सेतुबन्धेन उपपन्नं सुप्रतिविहितप्रणालीपरीमीढविधानं च त्रिस्कन्धं.....नादिभिरनुहैर्महत्युपचये वर्त्तते। तदिदं राज्ञो महाक्षपस्य सुगृहीतनाम्नः स्वामि-चष्टनः पौत्रस्य राज्ञः क्षत्रपस्य सुगृहीतनाम्नः स्वामीजयदाम्नः पुत्रस्य राज्ञो महाक्षत्रपस्य गुरुभिः अभ्यस्तनाम्ने रुद्रदामाम्नो वर्षे द्विसप्ततितमे ७०+२ मार्ग्गशीर्षबहुलप्रतिपदायां...सृष्टवृष्टिना पर्जन्येन एकार्णवभूतायामिव पृथिव्यां कृतायां गिरेरूर्जयतः सुवर्णसिकतापलाशिनी-प्रभृतीनां नदीनां अतिमात्रोद्वृत्तैर्वेगैः सेतुम.... यमाणानुरूपप्रतीकारमपि गिरिशिखरतरुतटाट्टालकोपतल्पद्वार-शरणोच्छृविध्वंसिना युगनिधनसदृशपरमघोरवेगेन वायुना, प्रथमितसलिलविक्षिप्तर्जरीकृताव ... क्षिप्ताश्मवृक्षगुल्म-लताप्रतानं आनदीतलादित्युद्घाटितमासीत्। चत्वारि हस्तशतानि विंशदुत्तराण्यायतेनैतावन्त्येव विस्तीर्णेन पंचसप्तति हस्तशतानि विंशदुत्तराण्यायतेनैतावन्त्येव विस्तीर्णेन पंचसप्तति हस्तानवगाढेन भेदेन निस्तृतसर्वतोयं मरुधंन्वकल्पम् अतिभृशं दुर्दर्शनं...। ... स्यार्थे मौर्यस्य राज्ञः चन्द्रगुप्तस्य राष्ट्रियेण वैश्यन पुष्यगुप्तेन कारितं अशोकस्य मौर्यस्य कृते यवनराजेन तुषास्फेनाधिष्टायप्रणालीभिरलंकृतम्। तत्कारितया च राजानुरूपकृतविधानया तास्मिंभेदे दृष्ट्या प्रणाड्या विस्तृत सेतुः। ....णा गर्भात्प्रभृत्त्यविहतसमुदिराजलक्ष्मी धारणागुणतः वधनिवृत्तिकृतसत्यप्रतिज्ञेन अन्यत्र संग्रामेष्वभिमुखागतसदृशत्रुप्रहरणवितरणत्वाविगुणरिपु...धृतकारुण्येन स्वयम् अभिगतजनपदप्रणिपतितायुषशरणदेन दस्युव्यालमृगरोगादिभिः अनुपसृष्टपूर्वनगरनिगमजपदानां स्ववीर्यार्जितानामनुरत्कसर्वप्रकृतीनां स्ववीर्यार्जितानामनुरत्कसर्वप्रकृतीनां पूर्वापराक्ररावन्त्यनूपनीवृदानर्त्तसुराष्ट्रश्वभ्रमरुकच्छ-सिन्धासौवीरकुकुरापरान्तनिषादादीनां समग्राणां तत्पप्रभावाद् यथावत् प्राप्तधर्मार्थकामविषयाणां विषयाणां पतिना सर्व-क्षत्राविष्कृत वीर-शब्दजातोत्सेकाविधेयानां यौधेयानां प्रसद्य उत्सादकेन दक्षिणापथतेस्सातकर्णेर्द्विरपि निर्व्याजमवजित्यावजित्य सम्बंधाविदूरतया अनुत्सादनात्प्राप्तयशसा वा... प्तविजयेन भ्रष्टराजप्रष्टिपकेन यथार्थहस्तोच्छृयार्जितोर्जितधमर्मानुरागेण शब्दार्थगांधर्वन्यायाद्यानां विद्यानां महतीनां पारणधारणविज्ञानप्रयोगावाप्तविपुलकीर्तिना तुरग-गज-रथचर्यासिचर्म-नयुद्धाद्या..... ति-परबल-लाघवसौष्ठव-क्रियेण-अहरहर्दान-मानानवमानशीलेन स्थूललक्षेण यथावत्प्राप्तैर्बलिशुल्कभागैः कनकरजतवज्रवैडूर्यरत्नोपचयविष्यन्दमानकोशेन स्फुटलधुमधुरचित्रकान्तशब्दसमयोदारालंकृतगद्यपद्यप्रवीणेन प्रमाणमानोन्मानस्वरगतिवर्णसारसत्त्वादिभिः परमलक्षणव्यंजनैरुपेतकान्तमूर्त्तिना स्वयमधिगतमहाक्षत्रपनाम्ना नरेन्द्रकन्या-स्वयंवरानेकमाल्यप्राप्तदाम्ना महाक्षत्रपेण रूद्रदाम्ना वर्षसहस्राय गोब्राह्मणर्थं धर्म्मकीर्तिवृद्ध्यर्थं चापीडयित्वा करविष्टिप्रणयक्रियाभिः पौरजानपदं जनं स्वास्मात्कोशान्महता धनौधेनानतिमहता च कालेन त्रिगुणदृढतरविस्तारायामं सेतुं विधाय सर्वतटे ..... सुदर्शनतरं कारितम्। अस्मिन्नर्थे च महाक्षत्रपस्य मतिसचिव-कर्मसचिवैरमात्यगुण-समुद्युक्तैरप्यति महत्वाद्धेदस्यानुत्साहविमुखमतिभिः प्रत्याख्यातारम्भं पुनः सेतुबन्धनैराश्याद् हाहाभूतासु प्रजासु इहाधिष्टाने पौरजानपद-जनानुग्रहार्थं पार्थिवेन कृत्स्नानामानर्त्तसुराष्ट्रानां पालनार्थनियुत्केन पह्हवेन कुलैपपुत्रेणामात्येन सुविशाखेन यथावदर्थधर्मव्यवहारदर्शनैरनुरागमभिवर्द्धयता शक्तेन दान्तेनाचपलेनाविस्मितेनार्येण आहार्य्येण स्वधितिष्टता धर्मकीर्त्तियशांसि भर्तुरभिवर्द्धयता अनुष्टितमिति।

10.4.3 समुद्रगुप्तस्य एलाहावाद-स्तम्भलेखः

स्थानम — प्रयागः, एलाहावादः (उत्तरप्रदेशः)
भाषा — संस्कृतम् (गद्य-पद्यात्मकम्)
लिपिः — ब्राह्मीलिपिः (उत्तराञ्चलीयः)
कालः — ३५० इ.

विषयः – समुद्रगुप्तस्य स्तुतिः, तस्य असामान्यव्यक्तित्वस्य वर्णना। एवं तस्य आर्यावर्त-दाक्षिणात्याभियानस्य वर्णना।

प्रकाशस्थानम् – 'फ्लिट् इत्यस्य Corpus insriptionum Indicarum इत्यत्र।

गुरुत्वपूर्णानि तथ्यानि —

१. समुद्रगुप्तः श्रीगुप्तस्य प्रपौत्रः आसीत्
२. श्रीघटोत्कचस्य पौत्रः आसीत्।
३. श्रीचन्द्रगुप्तस्य पुत्रः आसीत्
४. समुद्रगुप्तस्य मातुः नाम कुमारदेवी।
५. अस्मिन् शिलालेखे पुष्प नाम्नः नगरस्य नाम प्राप्यते।

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

६. अस्य स्तम्भस्य रचयिता हरिषेण:।

७. इदम् अनुष्ठितं च परमभट्टारक पादानुध्यातेन महादन्डनायक तिलकभट्टेन।

८. अत्र समुद्रगुप्त: 'कविराज' इति उपाधिना भूषित:।

९. अयं स्तम्भलेख: 'विरुद' श्रेण्या: काव्यम्।

१०. अपि च अयं क्षुद्राकार-चित्रकाव्यरूपेण समादृत:।

मूलपाठ: –

१. य: कल्यै: .... स्वै: .... तस .....।

२. यस्य .....।

३. पुवं ..... (१)

४. स्फुरद्वं ..... क्ष: स्फुटोध्वसितं ..... प्रवितत ..... (२)

५. यस्य प्रज्ञानुषङ्गोचितसुखमनस: शास्त्रतत्वार्त्थभर्त्तु: .....स्तब्धो..... नि..... नोच्छृ।

६. सत्काव्यश्री विरोधान्बुध गुणितगुणाज्ञाहतानेव कृत्वा विद्वल्लोके वि...स्फुटबहुकविता कीर्त्तिराज्यं भुनत्कि (२)

७. आर्य्यो हीत्युपगुद्य भाव पिशुनैरुत्कर्णितै रोमभि: सभ्येषुच्छ्वसितेषु तुल्य कुलज म्लानाननोद्वीक्षित: (।)

८. स्नेह व्यालुलितेन बाष्प-गुरुणा तत्त्वेक्षिणा चक्षुषा य: पित्राभिहितो निरीक्ष्य निखिलां पाह्योवमुर्वीमिति (४)

९. दृष्ट्वा कर्माण्यनेकान्यमनुजसदृशान्यद्भुतोदिभन्नहर्षाभा बैरास्वादयन्त: ..... केचित्। (।)

१०. वीर्योत्तप्ताश्च केचिच्छणमुपगता यस्य वृत्ते प्रणामेऽप्यर्त्ति ग्रस्तेषु ..... (५)

११. संग्रामेषु स्वभुजविजिता नित्यमुच्चापकारा: श्व: श्वो मान प्र ..... (१)

१२. तोषोतुङ्गै: स्फुट-बहु-रस-स्नेह-फुल्लैर्म्मनोभि: पश्चातापं व ..... स्याद्वसन्तम् (६)

१३. उद्वेलोदितबाहुवीर्य्यरभसादेकेन येन क्षणादुन्मूल्याच्युतनागसेन .....

१४. दण्डाग्रायतैव कोतकुलजं पुष्पाह्वये क्रीडता सूर्ये नित्य .....तट .....(७)

१५. धर्म्मप्राचीरबन्ध: शशि-कर-शुचय: कीर्त्तय: स-प्रताना वैदुष्य तत्त्वभेदि प्रशम .... कु...यमु....तार्त्थम् (।)

१६. अध्येय: सूक्तमार्ग: कविमतिविभवोत्सारणं चापि काव्यं। को नु स्याद्योऽस्य न स्याद्गुणमति विदुषां ध्यानपात्रं य एक: (८)

१७. तस्य विविध-समर शतावतरण-दक्षस्य स्वभुज-बल-पराक्रमैकबन्धो:। पराक्रमाङ्कस्य परशुशर-शंकुशक्ति-प्रासासि-तोमर–

१८. भिन्दिपालनाराचवैतस्तिकाद्यनेक-प्रहरणविरूढाकुल-व्रणशताङ्क-शोभा-समुदायोपचित-कान्ततर-वर्ष्मण:

१९. कौसलमहेन्द्रमाहाकान्तारकव्याघ्राराज कैरलकमण्टराजपैष्टपुरकमहेन्द्रगिरिकौट्टरक स्वामिदत्तैरण्डपल्लकदमन – काञ्चेयकविष्णुगोपावमुक्तक–

२०. नीलराज वैङ्गेयकहस्तिवर्म्मपालक्ककोग्रसेन-दैवराष्ट्रक-कुबेर-कौस्थलपुरक-धनञ्जयप्रभृति सर्वदक्षिणापथराज – ग्रहण मोक्षानुग्रह-जनित-प्रतापोन्मिश्र-माहाभाग्यस्य

२१. रुद्रदेवतिल नागदत्तचन्द्रवर्म-गणपतिनाग-नागसेनच्युत नन्दि-बलवर्म्माद्यनेकार्य्यावर्त्तराज-प्रसभोद्धरणोद्वृत्त – प्रवभाव-महत: परिचारकीकृत-सर्वाटविक-राजस्य

२२. समतटडवाक-कामरुप-नेपाल-कर्त्तुपुरादि-प्रत्यन्त-नृपतिभिर्म्मानवार्जुनायन-यौधेय-माद्रकाभीर-प्रार्जून-सनकानीक-काक-खरपरिकादिभिश्च सर्वकरदानाज्ञा-करणप्रणामागमन

२३. परितोषित-प्रचण्ड-शासनस्य अनेक-भ्रष्टाचाज्योत्सन्न-राजवंश-प्रतिष्ठापनोद्भूत-निखिलभुवन-विचरण शान्त-यशस: दैवपुत्रषाहिषानुषाहिशकमुरूण्डै: सैंहलकादिभिश्च

२४. सर्वद्वीपवासिभिरात्मनिवेदन कन्योपायानदानगरुत्मदङ्क-स्वविषयभुक्तिशासन याचनाद्युपाय-सेवाकृतबाहु वीर्य-प्रसर-धरणि-बन्धस्य पृथिव्यामप्रतिरथस्य

२५. सुचरित-शतालंकृतानेक-गुणगणोत्सिक्तिभिश्चरण-तल-प्रमृष्टान्य-नरपतिकीर्त्ते; साद्धसाधूदय-प्रलय-हेतु-पुरुषस्याचिन्त्यस्य भक्त्यनति-मात्रग्राह्य-मृदुहृदयस्य अनुकम्पावतोऽनेकगो-शतसहस्र-प्रदायिन:

२६. कृपण-दीनानाथातुर-जनोद्धरण-समन्त्रदीक्षाभ्युपगत-मनस: समिद्धस्य विग्रहवतो लोकानुग्रहस्य धनद-वरुणेन्द्रान्तक-समस्य स्वभुजबल-विजतानेक-नरपति-विभव-प्रत्यर्पणानित्यव्यापृतायुक्तपुरुषस्य

२७. निशितविदग्धमति-गान्धर्वललितैर्व्रीडित-त्रिदशपतिगुरु-तुम्बुरु-नारदादेर्विद्वज्जनोपजीव्यानेक-काव्यक्रियाभि: प्रतिष्टितकविराजशब्दस्य सुचिर-स्तोतव्यानेकाद्भुतोदार-चरितस्य

२८. लोकसमय-क्रियानुविधान-मात्र-मानुषस्य लोकधाम्नो देवस्य महाराज-श्रीगुप्तपौत्रस्य महाराज-श्रीघटोत्कच-पौत्रस्य महाराजाधिराज-श्रीचन्द्रगुप्तपुत्रस्य

२९. लिच्छवि-दौहित्रस्य महादेव्यां कुमारदेव्यामुत्पन्नस्य महाराजाधिराज-श्रीसमुद्रगुप्तस्य सर्वपृथिवीविजय-जनितोदयव्याप्तनिखिलावनितलां कीर्त्तिमितास्त्रिदशपति-

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, QMT, DU

३०. भवन-गमनावाप्त-ललित-सुख-विचरणामचक्षाण इव भुवो बाहुरयमुछ्रितः स्तम्भः यस्य। प्रदानबूजविक्रमप्रशम – शास्त्रवाक्योदयैरुपर्युपरि सञ्चयोच्छ्रितमनेकमार्गं यशः।

३१. पुनाति भुवनत्रयं पशुपतेज्जटान्तर्गुहानिरोधपरिमोक्षशीघ्रमिव पाण्डुगाङ्गं यपः (९) एतच्च काव्यमेषामेव भट्टारकपादानां दासस्य समीप-परिसर्पणनुग्रहोन्मीलित-मतेः

३२. खाद्यटपाकिकस्य महादण्डनायकध्रुवभूतपुत्रस्य सन्धि विग्रहिक-कुमारामात्यमहादण्डनायक-हरिषेणस्य सर्वभूत-हित-सुखायास्तु

३३. अनुष्टितं च परमभट्टारक-पादानुध्यातेन महादण्डनायक तिलभट्टकेन।।

10.4.4 खारवेलस्य हाथीगुम्फाऽभिलेखः

स्थानम् — औड्रिशाप्रदेशस्य पुरीमण्डलस्य उदयगिरेः उपत्यका।

भाषा — संस्कृतप्रभाबितप्राकृतम्।

लिपिः — ब्राह्मीलिपिं

कालः — ३५ इ.पु.

विषयः – कलिङ्गनरेशस्य खारवेलस्य जीवनवृत्तान्तम्।

कानिचित् तथ्यानि

१. अस्य अभिलेखस्य प्रारम्भे अर्हतः प्रति नमस्कारः क्रियते।

२. अस्मिन् अभिलेखे जैनानां प्रभावः परिलक्ष्यते।

३. खारवेलः कलिङ्गराजवंशस्य तृतीयः पुरुषः आसीत्

४. पञ्चदश वर्षे सः युवराजपदं लब्धवान्।

५. एवं २४ वर्षे सः महाराजपदं अलंकृतवान्।

६. नवमवर्षे खारवेलः 'महाविजय' इति प्रासादस्य संस्कारं कृतवान्

७. खारवेलः सातकर्णेः समसामयिकः आसीत्।

९. सातकर्णिः 'अप्रतिहत-चक्रः' इत्युपाधिना भूषितः।

मूलपाठः –

नमो अरहंतानं (।) नमो सव-सिधानं (।) ऐरेण महाराजेन महावेद्यवाहनेन चेतिराजवंसवधनेन पसथ-सुभ-लखनेन चतुरंत लुठणगुण उपितेन कलिंगाधिपतिना सिरिखारवेलेन

२. पंदरस-वसानि सीरिकडारसरीवता कीडिता कुमार-कीडिका (।) ततो लेखरूपगणना-ववहारविधिविसारदेन सवविजावदातेन नववसानि योवराज पसासितं (।) संपुंण चतुवीसतिवसो तदानि वधमानसेसयोवेनाभिविजयो ततिये

३. कलिंगराजवंसे पुरिसयुगे महाराजाभिसेचनं पापुनाति (।) अभिसितमतो च पधमे वसे वात-विहत-गोपुर-पाकार-निवेसनं पटिसंख्यारयति कलिंगनगरि खिभीरं (।) सितल-तडाग-पाडियो च बंधापयति सवूयान् पटि संथपूनं च

४. कारणयति पनति (सि?) साहि सत-सहसेहि पकतियो च रंजयति (।) दुतिये च वसे अचितयिता सातकंनिं पछिमदिसं दयं-गज-नर-बहुलं दंडं पठापयति (।) कन्हबेंण-गताय सच सेनाय विपासिति असिकनगरं (।) ततिये पुन वसे।

५. गंधर्ववेदबुधो दपनत गीतवादित संदसनाहि उसवसमाज-कारापनहा च कीडापयति नगरिं (।) तथा पवुथे वसे विजाधराधिवासं अहतपुवं कलिंगपुवराज्र (निवेसितं)...वितध-म (कु) ट... च निखित छत

६. भिंगारे (हि) त-रतन-संपतेये सव-रठिक-भोजके पादे वंदापयति (।) पंचमे च दानी वसे पवेसयति सो .....अभिसितो च छठेवसे राजसेयं संदसयंतो सवकरवण

७. अनुग अनेकानि सत सहसानि विसजति पोर-ज्ञानपदं (।।) सतमं च वसे (पसा) सतो वजिरधर..... समतुक पद.....(कु) म.....(।) ..... अठमे च वसे महता सेना .....गोरथगिरिं

८. घातपयिता राजगहं उपपीडयति (।) एतिन कंमपदानस नादेन .... सेन ..... वाहने विपमुचितं आपयातो यवनरा (ज) (डिमित) .... यछति ..... पलव

९. कपरुखेहगजरथसह यति सवधारावास ..... सवग्रहणं च कारयितुं ब्राह्मणनं जयपरिहारं ददाति (।) अरहत..... नवसे च वसे .....

१०. महाविजय-पासादं कारयति अठतिसास सतसहसेहि (।) दसमें च वसे दंडसंधीसा (ममयौ) भरधवस-पठा नं महीजयनं (?) ..... कारापयति (।) (एकादसमे च वसे) ..... प (।) यातानं च मनि रतनानि उपलभते

११. .... पुवं राजनिवेसितं पीथुंडं गदभ नंगलेन कासयति। जनपदभावनं च तेरस वससत कतंभिदतित्रमिरदह (?) संधातं (।) बारसमे च वसे .... (सह) सोहि वितासयति उतरापध जाजानो.....

१२. मागधांनं च विपुलं भयं जनेतो हथसं गंगाय पाययति। मागध (।) च राजानं बहसतिमितं पादे वंदापयति (।) नंदराजनीतं च कलिग-जिनं संनिवेस.... अंग-मगध वसुं च नयति (।)

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, BVQs, MQs, LMS, OMT, DU

१३. अठर-(लखिल) गोपुराणि सिहरणि निवेसयति सत विसिकनं परिहारेहि (।) अभुततमछरियां च हथीनिवा (स) परिहर..... हयहथिरतन (मानिकं) पंडराजा ..... (भु) तमनि .... रतनानि आहरापयति इदा सत सहसानि

१४. ..... सिनो वसीकरोति (।) तेरसमे च वसे सुपवत विजयचके कुमारीपवते अरहते (हि) परिवनं-सं (सि) तेहि कायनिसीदियाय यापुजावकेहि राजभितिनि चिन-वतानि वासा (।) (सि) तानि पूजानुरत-उवा (सगखा) खेलसिरिना जीवदेह (सहि) का परिखाता (।)

१५. .... सकत-समण सुविहितानं च सव-दिसानं ञ (नि) नं तपसि-इ (सि) न संधियनं अरहतनिसीदया-समीपे पाभारे वराकार समुथापिताहि अनेक-योकना-हितानि.... सिलाहि .....

१६. ..... चतेरे च वेडुरिय-गभे थमे पलिठापयति पानतरीयसत सहसेहि (।) मु (खि) य-कल–वौछिनं च चोयठि अंग संतिक तुरीयं उपादयति (।) खेम-राजा स वढराजा सभि-राजा धमराजा पसं (तो) सुनं (तो) अनुभवतो कलनानि असुभवतो

१७. ..... गुण-विसेस-कुसलो सव-पाषंड पूजको सब-दे वायतनसकार कारको अपहितचकवाहनबलो चकधरो गुतचको-वपतचकी-राजसि-वसू-कुल-विनिश्रतो महा-विजयो राजा खारवेलसिरि (।)

10.4.5 हर्षवर्धनस्य वाँशखेड़ा ताम्रपत्राभिलेख

स्थानम् — उत्तरप्रदेशस्य शाहजाहानपुरस्य 'वांशखेड़ा' इत्यस्मिन् ग्रामे।

भाषा — संस्कृतम्

लिपि: — पश्चिमेत्तरी ब्राह्मीलिपि:

काल: — ६२८ इ

विषय: — हर्षस्य वंशवृत्तान्त:

तस्मिन् विषये कानिचित् तथ्यानि –

१. हर्षवर्धनस्य वंशपरिचय: प्रदीयते –

धर्ममत	राजकीय-पदवी	राज्ञ: नाम	पत्न्या: नाम
–	महाराज:	नरवर्धन:	वज्रिनीदेवी
परमादित्यभक्त:	महाराज:	प्रथम-राज्यवर्धन:	अप्सरोदेवी
परमादित्यभक्त:	महाराज:	आदित्यवर्धन:	महासेनगुप्ता देवी
परमादित्यभक्त:	परमभट्टारक:	प्रभाकरवर्धन:	यशोमतीदेवी
–	महाराजाधिराज	–	–
–	परमभट्टारक:	द्वितीय: राज्यवर्धन:	–
परमसौगत	महाराजाधिराज:	हर्षवर्धन:	–
परममाहेश्वर:	परमभट्टारक:	–	–
–	महाराजाधिराज:	--	–

२. अस्मिन् ताम्रशासने राज्यवर्धनस्य विशेषणत्रयमस्ति –

(क) शितयस: प्रतानविच्छुरित सकलभुवनमण्डल:

(ख) सत्पथोपार्जितानेकद्रविनभूमिप्रदानसंप्रीणितार्थिहृदय:

(ग) अतिशयित पूर्वराजचरित:

३. मालवस्य राजा देवगुप्त: राजवधनस्य शक्ररासीत

४) 'वांशखेड़ा' इति ताम्रशासने उक्तम् – राजवर्धनं अरातिभवने प्राणत्यागं कृतवान्।

मुलपाठ: —

१. श्रीस्वस्ति महानौहस्त्यश्वजयस्कं धावाराच्छ्रीवर्द्धमानकोठ्या महाराजाश्रीनरवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानुध्यातशश्रीवजिणी देव्यामुत्पत्र: परमादित्यभक्तो महाराजश्रीराज्यवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादानु–

२. ध्यातशश्रीमदप्सरोदेव्यामुत्पन्न: परमादित्यभक्तो महाराज श्रीमदादित्यवर्द्धनस्तस्य पुत्रस्तत्पादनुध्यातश्रीमहासेन-गुप्तादेव्यामुत्पश्चतुस्समुद्रातिक्रांतिकीर्ति: प्रतापानुरागोप-

३. नतान्यराजो वर्णाश्रमव्यवस्थापनप्रवृत्तचक्र एकचक्ररथ इव प्रजानामार्त्तिहर: परमादित्यभत्क: परमभट्टारक-महाराजा-धिराजश्रप्रभाकरवर्द्धनस्तस्य

४. पुत्रस्तत्पादानुध्यातस्सितयश: प्रतानविच्छुरितसकलभुवन-मंडल-परिगृहीत-धनद-वरुणेन्द्र-प्रभृति-लोकपाल-तेजस्तत्पथोपार्जितानेक-द्रविणभूमिप्रदा प्रीणितार्थिहृदयो

५.अतिशयित पूर्वैराजरितो देव्याममलयशोमत्यां श्रीयशोमत्यां उत्पन्न परमसौगतस्सुगत इव परहितैकरत: परमभट्टारक-महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धन:–

६. राजानो युधि दुष्टवाजिन इव श्रीदेवगुप्तादय: कृत्वा येन कशाप्रहारविमुखास्सर्वे समं संयता:। उत्खाय द्विषतो विजित्य वसुधां कृत्वा प्रजानांप्रियं प्राणानुज्झितवानराति-भवने सत्यानुरोधेन या।।

teachinns.com
Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MCQs, LMS, OMT, DU

७. तस्यानुजस्तत्पादानुध्यातः परममाहेश्वरो महेश्वर इव सर्वस-त्त्वानुकम्पा परमभट्टारकमहाराजाधिराजश्रहर्षः अहिछत्र-भुत्कावंगदीयवैषयिकपश्चिमपथसम्बद्धमर्कटसागरे–

८. समुपगतान् महासामन्त-महाराजदौस्साधसाधनिकप्रमाता रराज स्थानीये कुमारामात्यापरिक-विषयपति-भट्टचाटु-सेवकादीन् प्रतिवासिजानपदांश्च समाज्ञापयति विदितम् –

९. अस्तु यथायमुपरिलिखतग्रामस्त्वस्मद्सीमापर्यन्तस्सोद्रङ्ग सर्वराजकुलाभाव्य प्रत्यायसमेतसव७परिहृतपरिहारो विषयाद् उद्धतपिण्डपुत्रपौत्रानुगश्चद्रार्कक्षितिसमकालीनो–

१०. भूमिछिद्रन्यायेन मया पितुः परमभट्टारकमहाराजाधिराज-श्रीप्रभाकरवर्द्धनदेवस्य मातुर्भट्टारिका महादेवी राज्ञी श्रीयशोमतीदेव्या ज्येष्टभ्रातृपरमभट्टारक–

११. महाराजाधिराजश्रीराज्यवर्द्धनदेवपादानाञ्च युण्ययशोभिवृद्धये भारद्वाजसगोत्र बहवच्छन्दोगसब्रह्मचारिभट्टबाल-चंद्र-भद्रस्वाभिभ्यां प्रतिग्रहधर्मणाग्रहारत्वेन प्रतिपाविदित्वा –

१२. भवद्भिसमनुमन्तव्यः प्रतिवासिजानपदैरप्याज्ञाश्रवणविधेयैः भूत्वा यथासमुचिततुल्यमेयभागभोगकरहिरण्यादिप्रत्याया एतयोरेवोपनेयाः सेवोपस्थानञ्चकरणीयमित्यपि च।

१३. अस्मत्कुलक्रमादायुरमुदाहरद्भिरन्यैश्च दानामिदम् –

१४. अभ्यनुमोदनीयम् लक्ष्म्यास्तडित्सडित्सलिलबुद्बुदचंचलायाः-

१५. दानं फलं परयशः परिपालनश्च कर्मणा मनसा वाचा कर्त्तव्यं

१६. प्राणिर्भिर्हितं हर्षेणैतत्समाख्यातं धर्मार्जनमनुत्तमम्।

१७. दूतकोत्र महाप्रमाता महासामन्तश्रीस्कन्दगुप्तः महाक्षपटलाधिकरणाधिकृत महासामन्तमहाराजभान-समादेशाद् उकीर्ण ईश्वरेण मिति सम्वत् २२ कार्त्तिक वदि १ स्वहस्तो मम महाराजाधिराजश्रीहर्षस्य।।

10.4.6 पुलकेशिन्द्वितीयस्यैहोलशिलालेखः

स्थानम् — वीजापुरस्य ऐहोलग्रामः।

भाषा — संस्कृतम्

लिपिः — दक्षिणीब्राह्मीलिपिः

कालः — ६३४ इ

विषयः — पुलकेशिन्द्वितीयस्य वंशपरिचयः, राजाधिकारः सिंहासनलाभः, द्विगिजयवर्णना च।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

अस्य शिलालेखस्य गुरुत्वपूर्णानि तथ्यानि

१. अस्मिन् शिलालेखे दक्षिणभारतस्य चालुक्यवंशीय-राजन्यवर्गस्य इतिहासः विद्यते।
२. अस्य शिलालेखस्य प्रारम्भे भगवतः जिनेन्द्रस्य स्तुतिः क्रियते।
३. चालुक्यवंशस्य सर्वप्रथमः प्रतिष्ठितः राजा आसीत् प्रथमः पुलकेशी। अस्य उपाधिः आसीत् महाराजः।
४. अस्मिन् शिलालेख कीर्त्तिवर्मनः सामरिककृतित्वस्य परिचयः प्राप्यते।
५. अस्य लेखस्य दशम-श्लोक प्रथम-कदम्वशव्देन कदम्ववंशीयगणः बोध्यते।
६. द्वितीय 'कदम्व' शब्देन 'कदम्ववृक्षः' बोध्यते।
७. अस्मिन् शिलालेख महाराष्ट्रत्रयम् इत्यनेन महाराष्ट्रः, कोङ्कणः च बोध्यन्ते।

मूलपाठः –

१. जयति भगवाञ्जिनेन्द्रो वीतजरामरणजन्मनो यस्य।
ज्ञान-समुद्रान्तर्गतमखिलं जगदन्तरीपमिव।।

२. तदनु चिरमपरिमेयश्चालुक्यकलविपुलजलनिधिर्जियति।
पृथिवीमौलिललाम्नां यः प्रभवः पुरुषत्नानाम्।।

३. शूरे विदुषि च विभजन् दानं मानं च युगपदेकत्र।
अविहितयथासंख्यो जयति च सत्याश्रयः सुचिरम्।।

४. पृथिवीवल्लभशब्दो येषामन्वर्थतां चिरं यात्।
तद्वंशेषु जिगीषुषु तेषु बहुष्वप्यतीतेषु।।

५. नाना-हेति-शताभिधात-पतित-भ्रान्ताश्वपत्ति-द्विपे
नृत्यद् भीम-कबन्ध-खड्गकिरणज्वालासहस्त्रे रणे।
लक्ष्मीर्भावितचापलाऽपि च कृता शौर्येण येनात्मसात्
राजासीज्जयसिंहवल्लभ इति ख्यातश्चलुक्यान्वयः।।

६. तदात्मजोऽभूद्रणरागनामा दिव्युनभावो जगदेकनाथः।
अमानुषत्वं किल यस्य लोकः सुप्तस्य जानाति वपुःप्रकर्षात्।

७. तस्याभवत्तनूजः पल्लकेशी यः श्रितेन्दुन्तिरपि।
श्रीवल्लभोप्ययासीद् वातापिपुरी-वधू-वरताम्।

८. यत्त्रिवर्गपदवीमलं क्षितौ नानुगन्तुमधुनाऽपि राजकम्।
भू....येन हयमेधयाजिना प्रापितावभृथमज्जना वभौ।।

९. नलमौर्यकदम्बकालरात्रस्तनयस्तास्य बभूव कीर्तिवर्मा।
परदार-निवृत्त-चित्तवृत्तेरपि धिर्यस्य रिपुश्रियानुकृष्टा।।

१०. रणपारक्रमलब्धजयश्रिया सपदि येन विरुग्णमशेषतः।
नृपतिगन्धगजेन महौजसा पृथुकदम्बकदम्बकम्।।

१५. स यदुपचित-मन्त्रोत्साह-शक्ति-प्रयोग
क्षमितबलविशेषो मङ्गलेषः समन्तात्।
स्व-तनयगत-राज्यारम्भ-यत्नंन सार्द्ध
निजमतनु च राज्यं जीवितं चोज्झति स्म।।

१६. तावत् तच्छत्रभङ्गे जगदखिलमरात्यन्धकारोपरुद्धं
यस्यासह्या-प्रतापद्युतितिमिरिवाक्रान्तमासीत्प्रभातम्।
नृत्यद्विद्युत्पताकैः प्रजविनि मरुति क्षुण्णपर्यन्तभागैः
गर्जद्भिर्वारिवावैरलिकुलमलिनं व्योमयातं कदा वा।।

१७. लब्धा कालं भुवमुपगते जेतुमाप्यायिकाख्ये
गोविन्दे च द्विरदि-निकरैरुत्तरां भैमरथ्याः।
यस्यानीकैर्युधि भय-रसज्ञत्वमेकः प्रयातः
तत्रावाप्तं फलमुपकृतस्यापरेणापि सद्यः।।

१८. वरदातुङ्ग-तरङ्ग-रङ्ग-विलसद्धंसावली-मेखलां
वनवासीमवमृदतः सुरपुरप्रस्पर्धिनीं सम्पदां।
महता यस्य बलार्णवेन परितः सञ्चादितोर्वीतलं
स्थलदुर्गं जलदुर्गतामिव गतं तत्तत्क्षणे पश्यताम्।।

१९. गंगालुपेन्द्रा व्यसनानि सप्त हित्वा पुरोपार्जितसम्पदोऽपि।
यस्यानुभावोपनताः सदासन्नासन्नसेवामृतपान-शौण्डाः।।

२०. कौङ्कणेषु यदादिष्टचण्डाम्बुवीचिभिः।
उदस्तास्तरसा मौर्यपल्वलाम्बुसमृद्धयः।।

२१. अपर-जलधेर्लक्ष्मीं यस्मिन् पुरीं पुरभित्प्रभे
मद-गज-घटाकारैर्नावां शतैरवमृद्नति।
जलद-पटलानीकाकीर्णं नवोत्पल-मेचकं
जलनिधिरिव व्योम व्योम्नः समोऽभवदम्बुधिः

२२. प्रतोपपनता यस्य लाटमालवगुर्जराः।
दण्डोपनतसामन्तचर्याचार्या इवाभवन्।।

२३. अपरिमितिविभूतिस्फीतसामन्तसेना-
मुकुटमणिमयूखाक्रान्तपादारविन्दः।
युधि पतितगजेन्द्रानीकबीभत्सभूतो
भयविगलितहर्षो येन चाकारि हर्षः

२४. भुवमुरुभिरनीकैश्शासतौ यस्य रेवा-
विविधपुलिनशोभावन्ध्य विन्ध्योपकण्ठः।
अधिकतरमराजत्स्वेन तेजोमहिम्ना
शिखरिभिरभिवर्ज्यो वर्ष्मणां स्पर्द्धयेव।।

teachinns.com
Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products. Text, PYQs, MCQs, LMS, OMT, DU

११. तस्मिन् सुरेश्वरविभूतिगताभिलाषे
राजामवत्तदनुजः किल मङ्गलेशः।
यः पूर्वपश्चिम समुद्रतटोषिताश्व-
सेनारजःपट-विनिर्मित-दिग्वितानः।।

१२. स्फुरन्मयूखैसिदीपिकाश्तैः व्युदस्य मातङ्गतमिस्त्रसञ्चयं।
अवाप्तवान् यो रणरंगमन्दिरे कटच्छुरिश्रीललनापरिग्रहम्।।

१३. पुनरपि च जिघुक्षोस्सैन्यमाक्रान्तसालं
रुचिर-बहुपताकं रेवतीद्वीपमाशु।
सपदि महदुदन्वत्तोय-संक्रान्त-विम्बं
वरुणबलमिवाभूदागतं यस्य वाचा।।

१४. तस्याग्रजस्य तनये नहुषानुभावे
लक्ष्मा किलाभिलषिते पुलिकेशिनाम्नि।
सासूयमात्मनि भवन्तमतः पितृव्यम्
ज्ञात्वापरुद्ध-चरित-व्यवसाय-वुद्धौ।।

२५. विवधिवदुपचिताभिश्शक्तिभिश्शक्रकल्पः
तिसृभिरपि गुणौघैस्वैश्च महाकुलाद्यैः।
अगमदधिपतित्वं यो महाराष्ट्रकाणाम्
नवनवतिसहस्त्रग्रामभाजां त्रयाणाम्।।

२६. गृहिणां स्वगुणैस्त्रवर्गतुङ्गा विहितान्यक्षितिपालमानभङ्गा।
अभवन्नुपजातभीतिलिङ्गा यदनीकेन सकोसलाः कलिङ्गाः

२७. पिष्ट पिष्टपुर येन जातं दुर्गदुर्गमम्।
चित्रं यस्य कलेर्वृत्तं जातं दुर्गमदुर्गमम्।।

२८. सन्नद्ध-वारण-घटाथगितान्तरालं
नानायुध-क्षतनरक्षतजाङ्ग-रागम्।
आशीज्जलं यदवमर्द्दतमध्रार्ग
कौनालमभ्बरमिवोर्ज्जितसान्ध्यरागं

२९. उद्धूतामल-चामर-ध्वज-शतच्छत्रान्धकारैर्बलैः
शौर्योत्साहरसोद्धतारिमथनैर्मौलादिभिः षड्विधैः।
आक्रान्तात्मबलोन्नतिं बलरजः सञ्छन्नकाञ्चीपुर-
प्राकारान्तरितप्रतापमकरोद्यः पल्लवानां पतिम्।।

३०. कावेरी दृप्तशफरी-विलोल-नेत्रा
चोलनां सपदि जयोद्यतस्य यस्य।
प्रश्चोतन् मद-गज-सेतु-रुद्धनीरा
संस्पर्शं परिहरति स्म रत्नराशेः।।

३१. चोलकेरलपाण्ड्यानां योऽभूत्तत्र महर्द्धये।
पल्लवानीकनीहार तुहिनेतरदीधितिः।।

३२. उत्साह-प्रभु-मन्त्रशक्तिसहिते यस्मिन्समस्ता दिशो
जित्वा भूमिपतीन्विसृज्य महितानाराध्य देवद्विजान्।
वातापीं नगरीं प्रविश्य नगरीमेकामिवोर्वीमिमां
चञ्चन्नीरधिनीलनीरपरिखां सत्याश्रये शासति।।

३३. त्रिंशत्सु त्रिसहस्त्रेषु भारतादाहवादितः।
सप्ताब्दशतयुक्तेषु गतेष्वब्देषु पञ्चसु।।

३४. पञ्चाशत्सु कलौ काले षट्सु पञ्चशतासु च।
समासु समतीतासु शाकानमपि भूभुजाम्।।

३५. तस्याम्बुधित्रयनिवारित-शासनस्य
सत्याश्रयस्य परमाप्तवता प्रसादम्।
शौलं जिनेन्द्रभवनं सुखदं महिम्नां
निर्मापितं मतिमता रविकीर्तिनेदम्।।

३६. प्रशस्तेर्वसतेश्चास्या जिनस्य त्रिजगद्गुरोः।
कर्ता कारयिता चापि रविकीर्तिः कृतिस्वयम्।।

३७. येनायोजि नवेऽममस्थिरमर्थविधौ विवेकिना जिनवेश्म।
स विजययां रविकीर्तिः कविताश्रितकालिदासभारतविकीर्तिः।।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

10.4.7 कनिष्कस्य

सारनाथ-बौद्धप्रतिमालेखः

(Saranath Budhist Image Inscription of Kanishka)

स्थानम् — सारनाथः (वाराणसी)।
भाषा — संस्कृतप्रभावितप्राकृतम्।
लिपिः — ब्राह्मीलिपिः।
कालः — ८१ ई.
विषयः — लोकहितसुखाय भिक्षुबलैः भगवतः
बोधिसत्त्वस्य यष्टि-छयत्रयोः स्थापना।

प्रथमः मूलपाठः —

१. महरजस्य कणिष्कस्य सं. ३ हे ३ दि २० (+)
२. एताये पूर्वये भिक्षुस्य पुष्यबुद्धिस्य सद्धेयेवि
३. हारिस्य भिक्षुस्य बलस्य त्रेपिटकस्य
४. बोधिसत्त्वो छत्रयष्टि (च) प्रतिष्ठापितो
५. वाराणसिये भवगतो च कमे सहा मात
६. पितिह सहा उपद्धयायाचर्योहि सर्द्धेयविहारि

७. हि अंतेवासिकेहि च सहा बुद्धमित्रये त्रेपिटिक
८. ये सहा क्षत्रपेण वनस्परेण खरपल्ला
९. नेन च सहा च च (तु) हि परिषाहि सर्वसत्वनं
१०. हितासखार्थं (।।)

द्वितीयः मूलपाठः–

१. महाराजस्य क (णिष्कस्य) सं.३ हे ३ दि २० (+) (२)
२. एतय पूर्वये भिक्षुस्य बलस्य त्रेपित (कस्य)
३. बोधिसत्त्वो छत्र य (ष्टि) (च) (प्रतिष्टापितो) (।।)

प्रथमपाठस्य संस्कृतानुवादः

– महाराजस्य कनिष्कस्य संवत्सरे (३) हेमन्त ३ दिवसे २२ एतस्यां पूर्वायां भिक्षौ पुष्यबुद्धेः सार्द्धं विहारिणः भिक्षो बलस्य त्रेपिटकस्य बोधिसत्त्वस्य छत्रयष्टिः च प्रतिष्ठापितौ वाराणस्यां भवगतः चंक्रमे सह मातृपितृभ्यां सह उपाध्याचार्यैः सार्द्ध विहारिभिः अन्तेवासिकैः च सह बुद्धिमित्रया त्रैपिटक्या सह क्षत्रपेण वनस्परेण खरपल्लानेन च सह च चतसृभिः परिषद्भिः सर्वसत्त्वानां हितसुखार्थम्।।

द्वितीयपाठस्य संस्कृतानुवादः

— भिक्षोः बलस्य त्रैपिटकस्य बोधिसत्त्वः प्रतिष्ठापितः। महाक्षत्रपेण खरपल्लानेन सह क्षत्रपेण वनस्परेण।

तृतीयपाठस्य संस्कृतानुवादः

— महाराजस्य कनिष्कस्य संवत्सरे ३ हेमन्ते ३ दिवसे २२ एतस्यां पूर्वोयं भिक्षोः बलस्य त्रैपिटकस्य बोधिसत्त्वस्य छत्रयष्टिः प्रतिष्ठापितौ।।

10.4.8 तन्तुवायश्रेणीकः मंदसौरशिलालेखः

(Mandasor Stone Inscription of the Guild of Silk Weavers)

मूलपाठः —

१. सिद्धम्।।

यो धृत्यमुपास्यते सुरगणैर्द्वैश्च सिद्ध्यर्थिभिः
ध्यानैकाग्रपरैर्विधेय-विषयैर्म्मोक्षार्थिभिर्योगिभिः।
भक्त्या तीव्रतपोधनैश्च मुनिभिश्शापप्रसादक्षमैः
हेतुर्या जगत्क्षयाभ्युददयोः पायात्स वो भास्करः।।
२. तत्त्वज्ञानविदोऽपि यस्य न विदुर्ब्रह्मर्षयोऽभ्युद्यतः
कृत्स्नं यश्च गभस्तिभिः प्रवृसृतैः पुष्पाति लोकत्रयम्।
गन्धर्वामर-सिद्ध-किन्नर-नरैस्संस्तूयतेऽभ्युत्थितो
भक्तेभ्यश्च ददाति योऽभिलषितं तस्मै सवित्रे नमः।।
३. य प्रत्यहं प्रतिबिभात्युदयाचलेन्द्र
विस्तीर्णतुङ्गशिखर-स्खलतांशुजालः
क्षीबाङ्गना-जन-कपोल-तलाभिताम्र
पायात्स वस्सुकिरणाभरणोविवस्वान्।।
४. कुसुमभरानततरुवर-देवकुलसभा-विहार-रमणियात्।
लाट विषयान्नगावृत-शैलाज्जगति प्रथित-शिल्पाः।।
५. ते देशापार्थिवगुणापहृताः प्रकाश-
मध्वादिजान्यविरलान्यासुखान्यपास्य।
जातादरा दशपुरं प्रथमं मनोभि-
रन्वागतास्ससुत-बन्धु-जनास्समेत्य।।
६. मत्तेभ-गण्ड तटविच्युत-दानबिन्दु-
सिक्तोपलाचलसहस्त्रविभूषणायाः।
पुष्पावनम्र-तरु-षण्ड-वतंसकाया
भूमे पुरन्तिलकभूतमिदं क्रमेण।।
७. तटोत्थवृक्षच्युत-नैकपुष्प-विचित्रतीरान्तजलानि भान्ति।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

प्रफुल्लपद्माभरणानि यत्र सरांसि च काण्डवसंकुलानि।।
८. विलोलवीची-चलितारविन्द-पतद्रजः-पिञ्जरितैश्च हंसैः।
स्वकेसरोदारभरावभुग्नैः क्वचित्सरांस्यम्बुरुहैश्च भान्ति।।
९. स्वपुष्पभारावनतैर्नगेन्द्रैर्मदप्रगल्भालि-कुल-स्वनैश्च।
अजस्रगाभिश्च पुराङ्गनाभिर्वनानि यस्मिन्समलंकृतानि।।
१०. चलत्पताकान्यबला- सनाथान्यत्यर्थशुक्लान्यधिकोन्नतानि।
तडिल्लता-चित्र-सिताभ्रकूटतुल्योपमानानि गृहाणि यत्र।।
११. कैलासतुङ्गशिखरप्रतिमानि चान्या-
न्याभान्ति दीर्घबलभीनिसवेदिकानि।
गान्धर्वशब्दमुखरानि निविष्टचित्र-
कर्माणि लोलकदलीवनशोभितानि।।
१२. प्रासाद मालाभिरलंकृतानि धरां विदार्येव समुत्थितानि।
विमानमाला-सदृशानि यत्र गृहाणि पूर्णेन्दुकरामलानि।।
१३. यद्भात्यभिरम्य सरिद्वयेन चपलोर्मिणा समुपगुढं।
रहसि कुचशालिनीभ्यां प्रीतिरतिभ्यां स्मराङ्गमिव।।
१४. सत्य-क्षमा-दम-शम-व्रत-शौच-धैर्य-
स्वाध्यायवृत्त-विनयस्थिति-बुद्ध्यपेतैः।
विद्या-तपोनिधिबिरस्मयितैश्च विप्रै-
र्यद् भ्राजते ग्रहगणै खमिव प्रदीप्तैः।।
१५. अथ समेत्य निरन्तरसङ्गतैरहरहः प्रविजृम्भितसौहृदाः।
नृपतिभिस्सुतवत्प्रतिमानिताः प्रमुदिता न्यवसन्त सुखं पुरे।।
१६. श्रवणसुभगे गान्धर्वे दृढं परिनिष्ठिताः
सुचरितशतासङ्गा केचिद्विचित्रकथाविदः।
विनय-निभृतास्सम्यग्धर्मप्रसङ्ग-परायणा-
प्रियमरुषं पथ्यं चान्ये क्षमा बहु भाषितुं।।
१७. केचित्स्वकर्मण्यधिकास्तज्ञान्यै-
र्विज्ञायते ज्योतिममात्मवद्भिः।
अद्यापि चान्ये समरप्रगल्भ-
कुर्वन्त्यरीणमहितं प्रसद्य।।
१८. प्राज्ञा मनोज्ञवधवः प्रथितोरुवंशा
वंशानुरूपचरिताभरणास्तथान्ये।
सत्यव्रताः प्रणयिनामुपकारदक्षा
विस्रम्भपूर्वमपरे दृढसौहृदाश्च।।
१९. विजितविषयसङ्गैर्द्धर्मशीलैस्तथान्यै-
र्मृदुभिरधिसत्त्वैर्लोकयात्रामरैश्च।
स्वकुल-तिलक-भूतैर्मुक्तरागैरुदारै-
रधिकमभिबिभाति श्रेणिरेवंप्रकारैः।।
२०. तारुण्यकान्त्युपचितोऽपि सुवर्णहार-
तांबुलपुरुषविधिना समलंकृतोऽपि।
नारी-जनःश्रियमुपैति न तावदग्रयां
यावन्नपट्टमय-वस्त्र-युगानि धत्ते।।
२१. स्पर्शवता वर्णान्तरविभागचित्रेण नेत्रसुभगेन।
यैस्सकलमिदं क्षितितलमलंकृतं पट्टवस्त्रेण।।
२२. विद्याधरी-रुचिर-पल्लव-कर्णपूर
वातेरितास्थिरतरं प्रविचिन्त्य लोकं।
मानुष्यमर्त्थनिचयांश्च तथा विशालां
तेषां शुभेमतिरभूदचला ततस्तैः।।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

२३. चतु:समुद्रान्तविलोलमेखलां सुमेरुकैलासबृहत्पयोधराम्।
वनान्तवान्तस्फूटपुष्पहासिनीं कुमारगुप्ते पृथिवीं प्रशास्ति।।
२४. समानधीश्शुक्र-वृहस्पतिभ्यां ललामभूतो भुवि पार्थिवानां।
रणेषु य: पार्थसमानकर्मा बभूव गोप्ता नृप विश्ववर्मा।।
२५. दीनानुकंपन-पर: कृपणार्त्त-वर्ग
सान्त्वप्रदोऽधिक-दयालुरनाथ-नाथ:।
कल्पद्रुम: प्रणयिनामभयम्प्रदश्च
भीतस्य यो जनपदस्य च बन्धुरासीत्।।
२६. तस्यात्मज: स्थैर्यनयोपपन्नो बन्धुप्रियो बन्धुरिव प्रजानां।
वंध्वर्तिहर्त्ता नृपबन्धुवर्मा द्विड्दृप्तपक्ष-क्षपणैक-दक्ष:।।
२७. कान्तो युवा रणपटुर्विनयान्वितश्च
राजापि सन्नुपसृतो न मदै: स्मयाद्यै:।
शृङ्गार-मूर्त्तिरभिभात्यनलंकृतोऽपि
रूपेण कुसुमचाप इव द्वितीय:।।
२८. वैधव्य-तीव्रव्यसन-क्षतानां स्मृत्वा यमद्याप्यरिसुन्दरीणां।
भयाद् भवत्यायतलोचनानां घनस्तनायासकर: प्रकम्प:।।
२९. तस्मिन्नेव क्षितिपतिवृषे बंधुवर्मण्युदारे
सम्यकस्स्फीतं दशपुरमिदं पालयत्युन्नतांसे।
शिल्पावाप्तैर्द्धन-समुदयै: पट्टवायैरुदारं
श्रेणीभूतैर्भवनमतुलं कारितं दीप्तरश्मे:।।
३०. विस्तीर्ण-तुङ्गशिखरं शिखरि-प्रकाश-
मभ्युद्गतेदन्द्वमल-रशिम-कलाप-गौरं।
यद्भाति पश्चिम-पुरस्य निविष्टकान्त-
चूडामणि-प्रति-सम-नयनाभिरामम्।।
३१. रामा-सनाथ-भवनोदर-भास्करांशु-
वह्निप्रतापं-सुभगे जल-लीन-मीने।
चन्द्राशु-हर्म्यतल-चन्दन-तालवृन्त
हारोपभोग-रहिते हिम-दग्ध पद्मे।।
३२. रोध्रप्रियंगुतरु-कुन्दलताविक्रोश-
पुष्पासवप्रमुदितालिकुलाभिरामे।
काले तुषारकणकर्कशशीतवात-
वेगप्रनृत्तलवली-नगणैकशाखे।।
३३. स्मरवशग-तरुणजनवल्लभाङ्गना-विपुलकान्तपीनोरु।
स्तन-जघन-घनालिङ्गन-निर्भर्त्सित-तुहिनहिमपाते।।
३४. मालवानां गणस्थित्या याते शतचतुष्टये।
त्रिनवत्यधिकेऽब्दानामृतौ सेव्य-घनस्तनै:।।
३५.सहस्यमास-शुक्लस्य प्रशस्तेऽह्नित्रयोदशे।
मङ्गलाचारविधिना प्रासादोऽयं निवेशित:।।
३६. बहुना समतीतेन कालेनान्यैश्च पार्थिवै:।
व्यशीर्यतैकदेशोऽस्य भवनस्य ततोऽधुना।।
३७. स्वयशो-वृद्धये सर्वमत्युदारमुदारया।
संस्कारितमिदं भूय: श्रेण्या भानुमतो गृहम्।।
३८. अत्यन्नतमदातं नभ:स्पृशन्निव भानुमतो गृहम्।।
शाशि-भान्वोरभ्युदयेष्वमल-मयूखायतन-भूतम्।।
३९. वत्सरशतेषु पञ्चसु विंशत्यधिकेषु नवसु चाब्देषु।
यातेष्वभिरम्य-तपस्यमास-शुक्ल-द्वितीयायाम्।।

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

४०. स्पष्टैरशोकतरु-केतक-सिंदुवार-
लोलातिमुक्तकलता मदयन्तिकानां।
पुष्पोद्गमैरभिनवैरधिगम्य नून-
मैक्यं विजृम्भित-शरे हरपूत-देहे।।
४१. मधुपानमुदितमधुकरकुलोपगीतनगणैकापृथुशाखे।
काले नवकुसुमोद्गम-दन्तुर-कांत-प्रचुर-रोद्धे।।
४२. शशिनेव नभो विमलं कौस्तुभ मणिनेव शार्ङ्गिणो वक्षः।
भवन-वरेण तथेदं पुरमखिलमलंकृतमुदारम्।।
४३. अमलिनशशिलेखादन्तुरं पिङ्गलानां
परिवहति समूहं यावदीशो जटानाम्।
विकचकमालामंससत्कां च शार्ङ्गी
भवनमिदंमुदारं शाश्वतन्तावदस्तु।।
४४. श्रेण्यादेशेन भक्त्या च कारितं भवनं रवेः।
पूर्वा चेयं प्रयत्नेन रचिता वत्सभट्टिना।।
४५. स्वस्ति कर्तृ-लेखक-वाचक-श्रोतृभ्यः।। सिद्धिरस्तु।।

teachinns.com
www.te... f six
produc... MT, DU

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

Previous Year Questions Analysis with Explanation

अभिलेख/शिलालेख

June-2012

1. **रुत्रदाम्नः गिरनारशिलालेखे सुदर्शनतडागस्य कः पुनर्निमाता ?**

   (a) पुषागुप्तः

   (b) तुषारस्फः

   (c) चक्रपालितः

   (d) सुविशाखः

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
1	32	o	10.4.2

teachinns.com Text with Technology

Dec-2012

2. **प्रयागे समुद्रगुप्तस्य स्तम्भ-अभिलेख रचयिता कः ?**

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

   (a) तिलभट्टकः

   (b) हरिषेणः

   (c) ध्रुवभूतिः

   (d) रविकीर्तिः

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
2.	31	b	10.4.3

June-2013

1. **ऐहोलेशिलालेख कस्य वर्तते ?**

(a) द्वितीय चन्द्रगुप्तस्य

(b) द्वितीय धरसेनस्य

(c) द्वितीय जीवितगुप्तस्य

(d) द्वितीय पुलकेशिन:

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
1	31	d	10.4.6

Dec-2013

2. **सुदर्शनतडाकस्य क: निर्माता ?**

(a) चक्रपालित:

(b) सुविशाखा:

(c) तुषास्क:

(d) पुष्यगुप्त:

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com A combination of six
proc , DU

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
2	32	d	10.4.2

June-2016

1. **अशोकस्य शिलालेखानां भाषा का अस्ति ?**

(a) प्राकृतम्

(b) संस्कृतम्

(c) अपभ्रंश:

(d) अवेस्ता

2. **कुत्र अशोकस्य नाम प्रदत्तम् ?**

(a) मास्कि शिलालेखे

(b) प्रयागस्तम्भलेखे

(c) गिरनारशिलालेखे

(d) कान्धार द्विभाषीशिलालेखे

3. **गिरनारस्य तडागेन सम्बन्धो नासीत्– ?**

(a) चन्द्रगुप्तमौर्यः

(b) अशोकमौर्यः

(c) कणिष्कः कुषाणः

(d) रुद्रदामा शकः

4. **अत्र वर्तते कालिदासस्य नामोल्लेखः– ?**

(a) तन्तुवाय-श्रेण्याः मन्दसौर शिलालेखे

(b) प्रभावतीगुप्तायाः पूनाताम्रपट्ट लेखे

(c) पुलकेशिद्वितीयस्य एहोले-शिलालेखे

(d) मिहिरभोजस्य ग्वालियार-शिलालेखे

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, Bytes, MCS, LMS, OMT, DU

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
1	72	a	10.4
2	73	a	10.4.1.23
3	74	c	10.4.2
4	75	c	10.4.8

June-2017

1 **रुद्रदाम्नः शिलालेखः कुत्र विद्यते ?**

(a) प्रयागे

(b) जुनागढ़े

(c) अक्षशिलायाम्

(d) पाटलिपुत्रे

2. **इलाहाबादशिलालेखे अस्य नाम नास्ति– ?**

(a) रुद्रदेव:

(b)शशाङ्क

(c)चन्द्रवर्मा

(d) नागदत्त:

3. **खरोष्ठ्यां लिप्यां कस्य अभिलेखा: उपलभ्यन्ते ?**

(a) अशोकस्य

(b) समुद्रगुप्तस्य

(c) कनिष्कस्य

(d) खारवेलस्य

Answer with Reference

SL. No.	Question SL.NO	Answer	Reference. No
1	43	b	10.4.2
2	44	b	10.4.3
3	45	a	10.4

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

Model Question

1. बसन्तकयुतं नाटकमस्ति —
(a) स्वप्नवासवदत्तम्
(b) अभिज्ञानशकुन्तलम्
(c) मृच्छकटिकम्
(d) दरिद्रचारुदत्तम्

2. स्वप्नवासवदत्तस्य नाटकस्य स्वप्नाङ्कः कः ?
(a) प्रथमः
(b) पञ्चमः
(c) तृतीयः
(d) चतुर्थः

3. स्वप्नवासदत्ते वत्सराज-उदयनस्य मन्त्री अस्ति —
(a) बसन्तकः
(b) प्रद्योतः
(c) यौगन्धरायणः
(d) महासेनः

4. द्राह्यायणश्रौतसुत्रम् कस्य वेदस्य विद्यते ?
(a) अथर्ववेदस्य
(b) यजुर्वेदस्य
(c) सामवेदस्य
(d) ऋग्वेदस्य

teachinns.com Text with Technology
www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

5.सात्रवेदः इति संज्ञा भवति–
(a) ऋग्वेदस्य
(b) सामबेदस्य
(c) यजुर्वेदस्य
(d) अथर्ववेदस्य

6. 'स्वसारं त्वा कृणवै मा पुनर्गा' – इति मन्त्रांशो वर्तते –
(a) पुरुरवा-उर्वशीसूक्ते
(b) सरमा–पणिसुक्ते
(c) विश्वामित्र-नदीसुक्ते
(d) यम यमीसूक्ते

7. 'आ धा ता गच्छानुत्तरा युगानि' – इति मन्त्रांशो वर्तते –
(a) पुरुरवा-उर्वशीसूक्ते
(b) सरमा-पणिसूक्ते
(c) वश्वामित्र नदीसूक्ते
(d) यम-यमीसुक्ते

8. 'छान्दोग्योपनिषत्' कस्य वेदस्य ?
(a) ऋग्वेदस्य
(b) सामवेदस्य
(c) यजुर्वेदस्य
(d) अथर्ववेदस्य

9. 'पोषमेव दिवेदवे' – इति मन्त्रस्य क: ऋषि: ?
(a) विश्वामित्र:
(b) मेधातिथि:
(c) मधुच्छन्दा:
(d) शुनशैप:

10. शुन: शेपोपाख्यानं कुत्र अस्ति ?
(a) वृहदारण्यके
(b) ऐतरेयारण्यके
(c) तैत्तरीयारण्यके
(d) ताण्डब्राह्मणे

Answer

Sl. No.	Answer
1.	b
2.	c
3.	c
4.	d
5.	b
6.	d
7.	b
8.	c
9.	d
10.	a

www.teachinns.com
product of six
MT, DU

We think, the weightage of ***text*** is only 10 percent, the rest 90 percent of weightage lies within our remaining five services: solution of ***1250 previous years questions*** and ***1000 model questions*** (unit and subunit wise) with proper explanation, ***on-line MOCK test series***, ***last minute suggestions*** and ***daily updates*** because it will make your preparation innovative, scientific and complete. Access these five services from our website: www.teachinns.com and qualify not only the eligibility of assistant professorship but also junior research fellowship.

Abbreviation:

1. **Text: Unit wise separate pdf**
2. **PYQs: Previous Years Questions**
3. **MQs: Model Questions**
4. **LMS: Last Minute Suggestion**
5. **OMT: Online MOCK Test**
6. **DU: Daily Updates**

teachinns.com
Text with Technology

www.teachinns.com - A compilation of six products: Text, PYQs, MQs, LMS, OMT, DU

Buy any course and get 35% discount

www.teachinns.com

contact@teachinns.com